

Nr 258.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av sockernäringen i riket m. m.; given Stockholms slott den 9 maj 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 maj 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför statsrådet Sträng i egenskap av särskilt förordnad föredragande.

Sockernäringen i Sverige har under en följd av år åtnjutit statsmakternas stöd genom särskilda åtgärder vid sidan av tullskyddet. Från och med år 1932 ha dessa åtgärder inneburit, att den inhemska sockerindustrin tillförsäkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och

bestämmelser. Sedan år 1940 garanterar staten därjämte industrien täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att sockerindustrien är redovisningsskyldig för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Sockerindustrien i landet har tidigare varit representerad av två bolag, Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. Under år 1936 inträdde en förändring såtillvida, att Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag uppgick i Svenska sockerfabriksaktiebolaget. De nuvarande bestämmelserna, grundade å ett kontrakt mellan sistnämnda bolag och staten, ha tillkommit i överensstämmelse med beslut av 1946 års riksdag (prop. nr 243, r. skr. nr 259) och gälla för tiden till och med den 31 juli 1947.

De allmänna grunderna beträffande nu tillämpade åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande m. m.

Genom förordning den 24 maj 1946 (nr 226) har förordningen den 22 februari 1932 (nr 30) angående reglering av införseln av socker, vilken förordning trädde i kraft den 23 februari 1932 och enligt särskilda förordningar skulle gälla till och med den 31 juli 1946, givits förlängd giltighet för tiden till och med den 31 juli 1947. Enligt förordningen nr 30/1932 får socker (tulltaxenummer 119 och 120) icke till riket införas av annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Detta stadgande har dock ej avseende å transitering, uppläggning å tullager och under visst villkor provianteringsfrilager, egentlig gränstrafik samt viss tullfri införsel. Jämlikt 1 § förordningen den 16 maj 1924 (nr 119) angående transitering av införsel förbjudna varor, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen nr 252/1935, har stadgandet ej heller avseende å uppläggning i frihamn. Den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter införselrätt av vara, som avses i förordningen nr 30/1932, äger att lämna annan tillstånd till införsel därav. Vara, som på grund av bestämmelserna i denna förordning icke får införas, må, därest densamma icke är enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel att anse såsom olovligen införd, åter utföras, under de villkor och i den ordning, som tullstadgan föreskriver.

Gällande kontrakt med Svenska sockerfabriksaktiebolaget innehåller följande.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 10 § omförmälda tid att annan än bolaget ej skall åga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager eller provianter-

ringsfrilager av nyss omförmälda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utan hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av sålunda importerat socker sker med anlitande av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro förenade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m.m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 5 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande inkomsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1946 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procents sockerhalt skall utgöra 4 kronor 65 öre. Dessutom skall till odlare, som år 1946 tecknar kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

I betodlingskontrakten skall intagas erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställan av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bli bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Lidköpings, Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningsersättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som härom tidigare tillämpats.

3 §.

Bolaget förbinder sig tillse, att en var betodlare, som ingår eller övertager betodlingskontrakt för 1946, till statens sockernämnd erlägger en avgift av intill 4 kronor för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling sagda år. För del av hektar reduceras avgiften i proportion till arealen. Avgiften, vilkens närmare belopp fastställs av Kungl. Maj:t, skall innehållas å betodlaren tillkommande betlikvid. Sålunda innehållna belopp skall bolaget, på anfordran, redovisa till nämnden.

4 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid socker-tillverkning erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t.

5 §.

För räkenskapsåret 1 augusti 1946—31 juli 1947 är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt följande grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfrö och försäkringar samt ej heller förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 17,15 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Sagda öretal blir bestående oavsett produktionens storlek.

Samtliga i närmast föregående stycke omförmälda poster skola omfatta enahanda utgifter som tidigare regelmässigt plägat hänföras till respektive kostnadspost, och äger bolaget alltså icke å konton, som falla under statsgarantien, överflytta vad som av bolaget tidigare plägat bokföras å i detta moments första stycke avsedda konton eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av nu nämnt slag. Under avskrivningar skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillverkning, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tidigare avförts före bokslutet å respektive konton.

Skulle före kontraktstidens utgång den 31 juli 1947 sådana förändringar beträffande en eller flera av i detta moment avsedda kostnadsposter inträda i pris- eller lönehänseende, som i fråga om höjning ej kunnat av bolaget rimligen undvikas och vilka sammanlagt medföra väsentlig stegring eller nedgång i summan av sagda kostnadsposter, skall efter påfordran av någondera parten förhandlingar mellan dem upptagas i syfte att åstadkomma härav föranledd skälig jämkning av förenämnda belopp av 17,15 öre. Såsom exempel på sådan stegring eller nedgång, som nu avses, må nämnas, att därest socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex ändras i sådan mån, att därigenom, jämlikt uppgörelse mellan svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen eller i övrigt jämlikt gällande ramavtal, ändringar i rörliga lönetillägg skola vidtagas eller i sagda uppgörelse avsedda åtgärder eljest vidtagas, så bör härav betingad skälig jämkning företagas i förenämnda summa av 17,15 öre.

I den mån sockertillverkningen så bedrives, att råsocker av sedvanlig typ ej erhålles såsom mellanprodukt, utan framställningen inriktas på annan vara av ena eller andra slaget, skall liksom hittills erforderlig omräkning verk-

ställas för fastställandet av den mängd råsocker, som skulle ha framkommit vid tillverkning enligt tidigare sedvanlig framställningsmetod.

I den mån under avtalstiden särskilda kostnader uppkomma på grund av beredskapslagring av socker och eventuell kvalitetsförsämring därvid, få dessa kostnader läggas utanför de i förevarande moment avsedda posterna och alltså omfattas av statsgarantien.

Det förutsattes, att den under 1940 tillämpade utdelningen till bolagets aktieägare ej får höjas.

2 mom. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må upptagas i bokslutet den 31 juli 1947, skall gälla, att räkenskapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbehållningen av varan till storleken sammanfallande med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma à-pris, som gällt för det ingående. Med ingående lager och lagervärden förstås här de, som förelågo den 1 augusti 1939. Vid sockerfabrikationen använd torv från av bolaget ägd mosse får debiteras socker rörelsen med högst gällande normalpris för varan eller, därest normalpris ej fastställts, med högst ett pris, som efter vederbörliga värme- och värdeberäkningar kan anses motsvara billigaste inköpspris för maskintorv.

Därest lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1947 till kvantiteten överstiger det ingående lagret den 1 augusti 1939, skall den överskjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga inköpskostnaden.

Där lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1947 understiger det den 1 augusti 1939 förefintliga normallagrets storlek, skall beträffande underskottet den s. k. rekonstruktionsprincipen tillämpas. Detta innebär i huvudsak, att för återanskaffning av den bristande lagerkvantiteten skall, i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt, genom belastning av årets drift avsättas så stort belopp, att det — med utgångspunkt från å ena sidan det vid bokslutstillfället gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda à-priset å normallagret — förslår för lagrets återuppbyggande till normalkvantiteten. Av vad sålunda avsatts, här benämnt förnödenhetens *rekonstruktionsfond*, får bolaget varken under eller efter kontraktstiden tillgodogöra sig mer än högst vad som motsvarar det belopp, som bolaget den 1 augusti 1939 — med utgångspunkt från å ena sidan det sist sagda dag gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda à-priset — ägde såsom lagerreserv sagda dag i normallagret för varan. Vad rekonstruktionsfonden härutöver innehåller får, under iakttagande av vad nedan sägs, användas — förutom till statsregleringens gottskrivande under avtalstiden för det fall, att rekonstruktionsfonden vid prisfall å varan nedgår under året — allenast för återställning av lagret. I syfte att återanskaffningen ej sker till högre värden än nödigt är, skall bolaget rörande återanskaffningen samråda med statens sockernämnd eller annat av Kungl. Maj:ts utsett organ. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till staten överlämna vad av rekonstruktionsfond ej åtgått för vederbörlig återställning av lagret. Därest bolaget på något av kontona brännmaterialier och emballage har brist i normallagret men utanför normallagret har förråd av eller kontrakt på ersättnings- eller surrogatvaror, som bolaget måst anskaffa för att trygga försörjningen av på dessa konton förda varuslag, är bolaget berättigat att nedskryva dessa varor till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor, därvid hänsyn skall tagas till ersättningsvarornas användningseffekt i bolagets drift respektive försäljning, men skola dessa därefter anses ingå i normal-

lagret och hänsyn till dem alltså tagas vid fastställande av rekonstruktionsfondens belopp. Nedskrivning må dock ej ske å större kvantitet än som efter nyss angiven omräkning erfordras för utfyllnad av normallagret. — Där-est enighet ej ernås mellan statens sockernämnd och bolaget rörande de i detta stycke omförmälda dagsnoteringarna å förnödenheter eller mellan det statliga organet och bolaget rörande villkoren i övrigt för ett verkställande efter kontraktstidens utgång av lageråterställningen, skall dylik tvistefråga avgöras av skiljemän enligt lag.

3 mom. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under räkenskapsåret 1946/47 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringkostnader. Å andra sidan skall under nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels* ock ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i krontal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 mom. här ovan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris, som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

Vid kontraktsårets utgång förefintligt lager av melass upptages i mellanhavandet mellan staten och bolaget till det för kontraktsåret av Kungl. Maj:t fastställda försäljningspriset å melass. Staten garanterar bolaget att till sagda pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång överstiger ett till 2 500 ton beräknat normallager, därvid förutsättes, att avsättningen av sagda överskottslager genom statens försorg så ordnas, att den ej intränger på bolagets regelmässiga avsättning å den svenska marknaden.

4 mom. I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrs substans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som betodlarna sålunda icke äro kontraktsenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de socker- rörelsens biprodukter, som redovisas i sockerrörelsen.

5 mom. Under statens garanti må inräknas *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, *dels* ock å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapitalbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, vilket räntebelopp ej ingår bland de i 1 mom. ovan avsedda kostnaderna.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerrörelsens förmån som till dess belastning.

6 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre om- tänksamhet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagets ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efter- sättande av driftens planmässighet och företagets rationella bedrivande, iakt-

taga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet överhuvud taget.

7 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunder äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

6 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

7 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (statens sockernämnd).

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderligt för tillsynens utövande.

Vad i detta kontrakt sägs om nämnden skall, därest Kungl. Maj:t uppdrager åt annan statlig myndighet att ombesörja här avsedda uppgifter, gälla sagda myndighet.

8 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelser i 5 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs. Att vissa tvistefrågor kunna hänskjutas till avgörande genom skiljemän, därom är bestämt i 5 § 2 mom. tredje stycket.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt meddelar Kungl. Maj:t närmare föreskrifter.

9 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

10 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 augusti 1946 till och med den 31 juli 1947 eller, i den mån av vissa av bestämmelsernas avfattning uttryckligen det framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag.

Allmänna uttalanden från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å s. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden (se ock fjärde stycket å s. 42 i prop. nr 245/1945).

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsattes, att mellan Kungl. Maj:t och bolaget här-om ingånget avtal och därvid gjort förhandlingsuttalande fortfarande skola gälla.

3. Det har vid bestämmandet av det i 5 § 1 mom. avsedda beloppet av 17,15 öre förutsatts, *dels* att bolaget självt, utan vidare anspråk på staten, svarar för de ökade löneutgifter, som till följd av löneförhandlingar kunna uppstå under den tid, som återstår tills kontraktet 1946/1947 utlöper, *dels* att de nuvarande kvaliteterna å socker i huvudsak bibehållas oförändrade, d. v. s. att beloppet 17,15 hänför sig till s. k. krisraffinad, *dels ock* att vidare reglering av det i nu löpande kontrakt bestämda motsvarande beloppet (17,33 öre) icke skall ske av den anledning, att övergång under kontraktsåret 1945/1946 skett till krisraffinering.

I brev till generaltullstyrelsen den 24 maj 1946 angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande (SFS nr 227) har Kungl. Maj:t tillkännagivit, att Kungl. Maj:t å Svenska sockerfabriksaktiebolaget för tiden från och med den 1 augusti 1946 till och med den 31 juli 1947 överlåtit rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Sockerbetsodlingen och sockertillverkningen 1932—1946.

Såsom förut nämnts ha statsmakterna för odlingsåren 1932—1946 lämnat sockerbetsodlingen särskilt stöd i den form, att den inhemska sockerindustrien tillerkänts ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser.

Vad särskilt angår *betpriset* har under tiden 1932—1939 enligt överenskommelser mellan sockerbolaget och betodlarna i huvudsak gällt den regel, att till grund för beräkning av betpriset för visst år skulle läggas medelpriset å 1 kilogram krossad melis (K 5) enligt Svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant vid försäljning till engrossister under tiden den 1 mars det år, betorna odlats, till den 28 februari nästföljande år, sedan därifrån dragits den i noteringen ingående engrosrabatten, utgörande 4 procent av bruttopriset. Det sålunda framräknade effektiva krossmelispriset skulle utgöra grundtalet för betprisberäkningen. För 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skulle priset utgöra 7 gånger nämnda grundtal (grundpriset). För varje $\frac{1}{10}$ procent ökning eller minskning i medelsockerhalten skulle betpriset röna ett tillägg eller avdrag med $\frac{1}{100}$ av grundpriset. Till följd av statsmakternas åtgärder hade för 1932—1939 års betodling denna regel om betprisets fastställande kompletterats med ett stadgande av innebörd, att

odlaren — oberoende av sockerprisets eventuella växlingar — garanterades ett visst lägsta pris för betorna, under förutsättning att han avlämnade sådan förbindelse rörande betarbetarlöner som förut omnämnts. Ifrågavarande minimipris, som för 1932 års odling sattes till 2 kronor 30 öre för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt, undergick senare höjning och utgjorde för 1938 och 1939 års odling 2 kronor 70 öre. För 1940 års odling tillämpades en ny beräkningsgrund av innebörd att priset på sockerbetor skulle bestämmas med hänsyn till variationerna i medelhektarskörden. För 1941 års odling bestämdes grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt till 4 kronor 10 öre, därest den totala uppmätta betarealen uppgick till eller översteg 85 procent av 1940 års odling, och till 3 kronor 80 öre vid en uppmätt areal understigande 85 procent av samma odling. Beträffande odlingen under åren 1942—1944 bestämdes grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt till 4 kronor 50 öre. För odlingen under åren 1945 och 1946 sattes grundpriset till 4 kronor 65 öre, varjämte odlarna inom vissa områden erhållit ett arealtillägg.

Rörande betareal, betskörd och betpris m. m. under den tid, införselmonopol å socker varit gällande, torde följande uppgifter få meddelas.

Kampanjår	Betareal för hela riket	Skörderesultat			Betpris, öre per deciton			
		Betskörd, inköpt vikt		Sockershalt %	Grundpris för 16 % betor	Tillägg för sockershalt	Extra tillägg	Tillhopa
		Hela riket ton	Deciton per hektar					
1932/33	40 681	1 540 398	380	16·95	230·00	13·66	—	243·66
1933/34	50 574	1 839 914	364	18·16	225·00	30·38	—	255·38
1934/35	50 572	1 861 939	368	16·39	225·00	5·48	—	230·48
1935/36	50 640	1 865 930	369	17·52	225·00	21·38	4·00	250·38
1936/37	51 368	1 799 565	350	18·19	225·00	30·80	12·00	267·80
1937/38	55 241	2 076 740	376	18·11	255·00	33·63	—	288·63
1938/39	50 760	1 834 081	361	17·58	270·00	26·66	—	296·66
1939/40	50 750	1 902 212	375	17·69	270·00	28·52	—	298·52
1940/41	54 439	1 859 635	341	17·82	310·00	35·26	—	345·26
1941/42	53 403	1 843 680	345	18·07	410·00	53·04	—	463·04
1942/43	53 255	1 733 660	325	16·89	450·00	25·03	—	475·03
1943/44	50 335	1 868 260	371	17·10	450·00	30·80	—	480·80
1944/45	54 979	1 803 350	328	17·04	450·00	29·12	—	479·12
1945/46	54 586	1 814 414	332	17·51	465·00	43·88	—	¹ 508·88
1946/47	54 664	1 777 062	325	17·50	465·00	43·59	—	¹ 508·59

Tillverkningen i riket av råsocker och raffinad har under de senaste åren uppgått till de myckenheter, som redovisas i följande tablå.

Kampanjår	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1932/33	233 593	228 398
1933/34	304 310	250 738
1934/35	270 063	251 488

¹ Därför har till betodlare som åren 1945 och 1946 tecknat kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik utgått arealtillägg, som — utslaget på dessa odlares betskörd — utgjorde 8·33 öre per deciton för år 1945 och 7·96 öre per deciton för år 1946.

Kampanjår	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1935/36	293 053	262 659
1936/37	298 278	258 093
1937/38	345 428	292 127
1938/39	292 359	272 764
1939/40	308 411	343 727
1940/41	300 263	263 782
1941/42	308 580	262 650
1942/43	263 983	237 237
1943/44	290 907	239 641
1944/45	278 829	273 575
1945/46	294 405	233 778
1946/47	290 500	254 000

Försäljningen av socker inom riket m. m.

Under tiden 1932—1939 gällde i avseende å sockerindustriens prissättning å socker i huvudsak följande bestämmelser. Sockerbolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skulle vara normerande för priskurantpriserna å övriga sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljdes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 bestämdes enligt samma grunder som dittills efter världsmarknaden, varvid dock skulle gälla, att lägre pris för sagda sockersort ej behövde tillämpas än ett visst bestämt pris, vilket på sätt framgår av följande tablå varierat under de olika monopolåren.

Monopolåret	Fastställda minimipriset å K 5
$\frac{1}{3}$ 1932— $\frac{28}{2}$ 1933	31 öre per kg
$\frac{1}{3}$ 1933— $\frac{28}{2}$ 1934	{ 31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{31}{5}$ 1933 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1934— $\frac{28}{2}$ 1935	
$\frac{1}{3}$ 1935— $\frac{29}{2}$ 1936	30 öre per kg
$\frac{1}{3}$ 1936— $\frac{28}{2}$ 1937	{ 31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{20}{11}$ 1936 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1937— $\frac{28}{2}$ 1938	
$\frac{1}{3}$ 1938— $\frac{29}{2}$ 1940	32 öre per kg

Med hänsyn till läget utomlands kunde detta system ej tillämpas på sockerproduktionen under monopolåret 1940/41. På sätt framgår av vad förut anförts har under denna tid och därefter ett sådant system tillämpats, att staten med viss inskränkning garanterat bolaget täckning för de med socker-tillverkningen förbundna kostnaderna mot det att bolaget varit redovisnings-skyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Det har förutsatts, att priserna skola av Kungl. Maj:t så avvägas, att den staten åvilande garantien principiellt och i stort sett infrias genom bolagets sockerförsäljningar, en princip som emellertid under de senaste åren, i syfte att förebygga höjd prinsnivå, icke ansetts böra följas.

Rörande de under monopoltiden faktiskt tillämpade priserna å socker av de viktigaste märkena må anföras följande uppgifter.

Tidsperiod	Priskurantpriserna i öre per kg enligt sockerbolagets noteringar		
	Krossmelis	Bitsocker	Toppsocker
	²⁸ / ₂ 1932— ²⁸ / ₈ 1932	31	37
²⁰ / ₈ 1932— ¹³ / ₉ 1932	32	38	39
¹⁴ / ₉ 1932— ³¹ / ₅ 1933	31	37	38
¹ / ₆ 1933— ⁷ / ₆ 1933	30	36	37
⁸ / ₆ 1933— ⁸ / ₉ 1933	31	37	38
⁹ / ₉ 1933— ¹⁹ / ₉ 1933	32	38	39
²⁰ / ₉ 1933— ²² / ₁₁ 1933	31	37	38
²³ / ₁₁ 1933— ²² / ₁ 1934	30	36	37
²⁸ / ₁ 1934— ⁶ / ₃ 1934	31	37	38
⁷ / ₃ 1934— ²⁹ / ₂ 1936	30	36	37
¹ / ₃ 1936— ¹⁹ / ₁₁ 1936	31	37	38
²⁰ / ₁₁ 1936— ²⁷ / ₁ 1937	30	36	37
²⁸ / ₁ 1937— ²¹ / ₄ 1939	32	38	39
²² / ₄ 1939— ³ / ₅ 1939	33	39	40
⁴ / ₅ 1939— ²³ / ₇ 1939	34	40	41
²⁴ / ₇ 1939— ³⁰ / ₇ 1939	33	39	40
³¹ / ₇ 1939— ⁶ / ₁₂ 1939	32	38	39
⁷ / ₁₂ 1939— ³¹ / ₃ 1940	34	40	41
¹ / ₄ 1940— ²⁸ / ₂ 1941	38	44	45
¹ / ₃ 1941— ⁴ / ₁₁ 1941	41	47	48
⁵ / ₁₁ 1941— ¹² / ₇ 1942	45	51	52
¹³ / ₇ 1942— ¹ / ₁ 1947	49	55	56
² / ₁ 1947— ⁶ / ₅ 1947	60	66	—
⁷ / ₅ 1947—	63	69	—

Sockerbolagets försäljningar av raffinerat socker ha under de senaste räkenskapsåren, ett vart omfattande tiden från och med den 1 augusti ena året till och med den 31 juli nästa år, uppgått till följande myckenheter.

1935/36	273 835 ton
1936/37	270 106 »
1937/38	271 812 »
1938/39	293 221 »
1939/40	326 387 »
1940/41	252 023 »
1941/42	245 954 »
1942/43	264 752 »
1943/44	228 423 »
1944/45	276 275 »
1945/46	245 977 »

Den sammanlagda förbrukningen i Sverige av socker kan uppskattas till normalt ungefär 270 000 ton per år. Den för året 1938/39 angivna siffran innebär en ökad expedition av drygt 20 000 ton, till stor del förorsakad av vissa av kristidsomständigheter föranledda lagringsköp. Dylika förekommo i än större omfattning under hösten 1939, i det sockerbolagets försäljning av socker under femmånadersperioden augusti—december 1939 med icke mindre än cirka 40 000 ton översteg den för samma månader normala försälj-

ningen. Lagringsköpen fortforo in på året 1940, till dess ransonering infördes den 10 april sistnämnda år. Sedan den 3 november 1940 ingår även sirap i ransoneringen. Vid ransoneringen har man utgått ifrån en beräknad raffinadförbrukning av omkring 250 000 ton per år. Den låga försäljningssiffran för 1943/44 beror på att under den våren och försommaren 1944 rådande strejken i sockerfabrikerna intet socker kunde expedieras från fabrikerna.

Statens sockernämnds verksamhet m. m.

Sedan Kungl. Maj:t den 19 april 1940 i enlighet med riksdagens beslut godkänt det i propositionen nr 189/1940 L intagna kontraktet mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget, utfärdade Kungl. Maj:t den 10 maj 1940 (SFS nr 377) ny instruktion för statens sockernämnd att lända till efter rättelse från och med den 1 juni 1940. I samband därmed erhöll statens sockernämnd från sistnämnda dag ändrad sammansättning. Enligt den nya ordningen är sockernämndens viktigaste uppgift att granska sockerbolagets verksamhet, vartill komma vissa andra uppdrag såsom att utöva upplysningsverksamhet beträffande arbetslöner m. m. ävensom, enligt särskild författning, att fördela statsanslag och statslån till enskilda järnvägar för utförande av lastningsanordningar för sockerbetor. Nämnden har slutligen på särskilt uppdrag ägt att utöva tillsynen över den av bolaget på statens uppdrag bedrivna sockerimporten.

I skrivelse den 10 april 1947 har *statens sockernämnd* lämnat en redogörelse för sin verksamhet under det senaste året.

I skrivelsen har nämnden till en början upptagit en redogörelse för granskningen av sockerbolagets verksamhet. Härutinnan anföres följande.

Sockerbolagets verksamhet, i vad den avser sockerrörelsen och dess biprodukter samt statens förhållande därtill, har alltsedan den nuvarande sockernämndens tillkomst, alltså för åren 1939/40—1946/47, reglerats genom av riksdagen årligen godkända kontrakt mellan staten och bolaget, innebärande bland annat, att staten för de båda första kontraktsåren helt och för de därefter följande åren i nedan angiven begränsad utsträckning svarat för täckning av bolagets kostnader för sockrets och dess biprodukters tillverkning och försäljning ävensom för åren 1939/40—1942/43 visst vinstbelopp (kapitalränta), mot det att bolaget varit redovisningsskyldigt för sina inkomster av samma rörelse, allt enligt vissa i kontrakten närmare angivna bestämmelser. Frånsett de två första åren ha avtalens giltighet begränsats till ett år, men ha avtalen efter förhandlingar årligen förnyats, varje gång med vissa ändringar, förestavade av det senast gångna kontraktsårets erfarenheter. De ursprungliga bestämmelserna ändrades sålunda i 1941 års kontrakt bland annat därutinnan, att vissa fasta kostnadsposter utbrötos ur statsgarantien och fastlöstes vid ett visst fixerat belopp — 4,45 öre — per kilogram tillverkat råsocker oavsett tillverkningens storlek. I 1942 års kontrakt medgavs vid i stort sett oförändrade bestämmelser i övrigt en höjning av den på angivet sätt låsta kostnadsposten från 4,45 till 5,22 öre, beroende på den genom krisen förorsakade kostnadsstegringen å löner och material. I 1943 års kontrakt utsträcktes

den låsta kostnadsposten att omfatta förutom de tidigare däri ingående kostnadsposterna flertalet av bolagets övriga kostnader för sockrets tillverkning och försäljning ävensom förräntning av bolagets eget kapital (vinst). Utanför den låsta posten kommo huvudsakligen att ligga sådana på förhand mera svårfixerbara kostnader såsom betkostnader, bränsleutgifter, emballage, räntor och frakter. I samband härmed höjdes den låsta kostnadsposten från 5,22 till 17,22 öre per kilogram tillverkat råsocker, siffran baserad dels på en råsockertillverkning av 272 000 ton eller samma som tidigare år, dels på den före prisstoppet den 1 november 1942 rådande löne- och kostnadsnivån. Från och med 1943 års kontrakt är bolaget sålunda hänvisat till att inom den låsta posten finna förräntning av bolagets i sockerrörelsen investerade kapital, vilket givetvis för bolaget innebär utsikter till såväl vinster som förluster, växlande allt efter skördeutfallet och bolagets möjligheter att sänka de inom den låsta posten liggande kostnaderna. I 1944 års kontrakt bibehölls den låsta posten oförändrad och även i övriga avseenden gällde i stort sett samma bestämmelser som i föregående års kontrakt, dock med den avvikelser, att staten garanterade bolaget att till visst pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång översteg ett till 2 500 ton beräknat normallager, varjämte vissa uttalanden gjordes rörande ifrågasatt avveckling av rekonstruktionsfonderna, i vad bestämmelserna hänförde sig till mindre betydande förnödenheter. 1945 års kontrakt innefattade i huvudsak samma bestämmelser som det närmast föregående års kontrakt, dock med avvikelser, att staten höjdes den låsta posten från 17,22 till 17,33 öre per kilogram tillverkat råsocker, därigenom att i denna post för enkelhetens skull inräknades ett belopp av cirka 300 000 kronor (= cirka 0,11 öre per kg råsocker), vilket belopp genom Kungl. Maj:ts sommaren 1944 meddelade beslut garanterats bolaget för täckande av dettas merkostnader till följd av den då träffade avtalsuppgörelsen i lönekonflikten. Härjämte intogs på hemställan av bolaget en ny bestämmelse i kontraktet, enligt vilken bolaget på i kontraktet närmare angivna villkor medgavs rätt att nedskryva ersättnings- och surrogatvaror för bränsle och emballage till en prisnivå, som motsvarade bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor. Vad slutligen angår innevarande verksamhetsår, alltså 1946/47, gälla samma bestämmelser som i 1945 års kontrakt med endast den avvikelser, att den låsta posten sänkts från 17,33 till 17,15 öre per kilogram tillverkat råsocker. Det nu gällande kontraktet utgår den 31 juli 1947, dock med vissa övergångsstadganden rörande lagerdispositioner och lagervärderingar samt rörande salupriset å utgående socker- och melasslager.

Beträffande den av bolaget på statens uppdrag bedrivna importverksamheten finnas i kontrakten alltsedan 1942 intagna vissa grundläggande bestämmelser, enligt vilka bland annat importverksamheten skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro förenade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola därför icke ingå under statens garanti enligt kontrakten, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande inkomsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget. I det i anslutning härtill mellan Kungl. Maj:t och bolaget ingångna särskilda avtalet om sockerköp från utlandet stadgas bland annat, att importsockret skall användas för ändamål och enligt anvisningar och bestämmelser om pris m. m., som må vara meddelade av Kungl. Maj:t eller den myndighet, at vilken Kungl. Maj:t därtill lämnar behörighet. Staten

åtager sig å sin sida att svara för täckning av bolagets nödiga kostnader för uppdragets utförande, mot det att bolaget gentemot staten redovisar sina samtliga inkomster å samma rörelse.

Nämnden har jämlikt sin instruktion utövat en fortlöpande tillsyn över sockerbolagets verksamhet, i vad denna beröres av gällande kontrakt och avtal, och har vid fullgörandet av denna uppgift ägnat särskild uppmärksamhet åt frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 5 § i kontraktet, avseende bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster samt statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader. I sådant syfte har nämnden i likhet med vad fallet varit tidigare år och efter enahanda grunder, som omnämnts i tidigare verksamhetsberättelser, granskat bolagets verksamhet, tagit del av bolagets protokoll samt genom auktoriserad revisor och en biträdande revisor fortlöpande och ingående genomgått och granskat såväl huvudkontorets som brukens räkenskaper. Resultaten av granskningsarbetet ha framlagts för nämnden i form av rapporter och ingående, hela sockerrörelsen berörande analyser av bolagets balans- samt vinst- och förlusträkningar. Härigenom ävensom ur handlingar i övrigt berörande sockerrörelsen och dess biprodukter, genom fortlöpande överläggningar med bolagets ledning, genom förhandsinformationer samt genom inspektion av bruk och andra anläggningar har nämnden följt och bildat sig en uppfattning om de viktigare affärshändelserna. Slutligen har nämnden för fullgörande av sina åligganden jämlikt § 5 e i instruktionen genom periodvis upprättade räkenskapssammandrag för huvudkontor och bruk ävensom genom kalkyler och kostnadsberäkningar för den ej tilländalupna tiden av kontraktsåret följt tillverkningskostnaderna och deras förändringar i fråga om socker och dess biprodukter, vilket föranlett anmälan till Kungl. Maj:t rörande differensen mellan sockrets tillverkningskostnader och dess försäljningspris.

Rörande *granskningen av sockerbolagets verksamhet under tiden den 1 augusti 1945—31 juli 1946* har nämnden anfört.

Socketbolagets senast föreliggande bokslut och verksamhetsberättelse avser tiden $\frac{1}{8}$ 1945— $\frac{31}{7}$ 1946 och har nämndens granskningsarbete under det gångna kalenderåret därför huvudsakligen kommit att omfatta detta verksamhetsår.

De allmänna betingelserna för betodling och sockerproduktion under här förevarande verksamhetsår ha varit gynnsamma och förete en väsentlig förbättring gentemot närmast föregående år. Betarealen företedde visserligen någon sänkning men betskörden per hektar en mindre ökning, ehuru den fortfarande var låg eller endast 33 240 kilogram per hektar. I övrigt voro kampanjsiffrorna för såväl betodlare som sockerbolaget gynnsamma. För jordbrukets del motverkades det låga arealutbytet av en från 17,04 till 17,51 procent ökad sockerhalt, vidare av det för året med 15 öre per deciton höjda betpriset ävensom av det på grund av den ökade sockerhalten med ungefär enahanda belopp höjda tilläggspriset. Totala betpriset ökades härigenom från 479,12 öre år 1944/45 till 508,88 öre år 1945/46 eller med cirka 6 procent, det högsta hittills under statsregleringsperioden uppnådda. Härtill kom sedan det betodlarna i ytterområdena i 1945 års kontrakt tillförsäkrade särskilda arealtillägget, cirka 177 000 kronor, varigenom det totala genomsnittliga betpriset ökades till 510,10 öre per deciton. Betinkomsten i kronor per hektar blev härigenom trots det minskade arealutbytet cirka 7,5 procent bättre än närmast föregående år. För sockerbolaget innebar givetvis den relativa minskningen i betkvantiteten vid en icke oväsentligt högre sockerhalt en fabrika-

tionsfördel, åtminstone i tillverkningsprocessens början. Råsockerskörden per hektar ökades på grund av den högre sockerhalten med cirka 6 procent och den tillverkade råsockermängden från 278 829 till 294 521 ton med de fördelar, den större driften innebär. Härjämte ha ytterligare fördelar er-nåtts genom lägre undervikt och renare betor. Undervikt och smutsprocent utgjorde sålunda respektive 0,61 och 11,52 procent mot respektive 1,47 och 13,62 procent närmast föregående år. Den tillverkade råsockermängden mot-svarade efter avdrag av den för sirapstillverkningen erforderliga råsocker- kvantiteten en raffinadtillverkning å cirka 258 400 ton, vilken kvantitet över- stiger landets behov vid nuvarande ransonering och därför även föranledde ökning i sockerlagren i senaste bokslut.

Beträffande själva sockertillverkningen har raffinadproduktionen trots den stora råsockertillverkningen under året väsentligt nedgått från 273 575 till 233 778 ton, därmed under de fasta kostnadernas påverkan fördyrande produktionskostnaderna per kg raffinad räknat. Då den i kontraktet låsta posten beräknats på en mot råsockerproduktionen svarande raffinadtill- verkning, ha emellertid samtidigt de rörliga kostnader, vilka skulle ha på- vilat differensen mellan denna senare produktion och årets verkliga raffinad- tillverkning, i förbättrande riktning kommit att påverka bolagets för året redovisade driftsresultat. Den under året låsta posten har liksom de två när- mast föregående åren omfattat kostnadsposterna underhåll, avskrivningar, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria förfogande stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfrö, försäkringar samt förräntningen av bolagets eget kapi- tal (vinst). Bolaget har haft att självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget oavsett råsockerproduktionens storlek fått tillgodräkna sig 17,15 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Nämnden har ingående granskat såväl de låsta som de garanterade kostnadernas utveckling och har nämndens granskningsarbete härvid fortgått efter ena- handa linjer, som angivits i tidigare års berättelser. När så ansetts önskvärt eller erforderligt har nämnden härjämte föranställt utredningar och undersökningar rörande olika sidor i bolagets ekonomiska och industriella verksamhet. Dylika undersökningar och utredningar ha verkställts rörande över- och undervikter vid bruken och den därav betingade råsockervolymen och dennas omräkning i förkrigstillverkning, rörande inköp och försälj- ning av importsocker ävensom rörande bolagets torv- och vedomkostnader, merkostnader för hantering av svenska kol, oljeomkostnader m. m. Ge- nom utredningen rörande råsockervolymen har med tillämpande av i tidi- gare verksamhetsberättelser angivna grunder för fastställande av över- och undervikter vid bruken och för de nuvarande kvaliteternas omräknande i råsocker i avtalets mening den råsockerkvantitet, som skall ligga till grund för beräkningen av det belopp, bolaget enligt kontraktets 5 § 1 mom. äger tillgodöra sig för täckandet av de låsta kostnaderna, fastställts utgöra 2 944 053 deciton mot i bokslutet angivna 2 945 215 deciton. Statsregleringen kommer därför att i innevarande års bokslut gottskrivas ett belopp av 20 137 kronor 46 öre. Även övriga verkställda utredningar ävensom gransk- ningen av bolagets räkenskaper och verksamhet i övrigt komma sannolikt att under innevarande år föranleda icke obetydliga korrigeringar å stats- regleringens konto, i övervägande antalet fall till dennas förmån.

Beträffande de mera betydande statsgaranterade kostnaderna kan näm- nas, att nämnden granskat inköps-, förbruknings- och lagervärden samt kost- nader å de viktigare förnödenheterna, särskilt bränsle och emballage. Bränslekostnaderna per deciton råsocker och raffinad, vilka 1944/45 väsent-

ligt fördyrades, för råsockerbruken med 17,7 och för raffinaderierna med 20,5 procent, beroende huvudsakligen på det med 25,6 procent höjda förbrukningspriset å stenkolen, ha under 1945/46 gentemot närmast föregående år trots den ökade användningen av kristidsbränslen nedgått för råsockerbruken med 3,0 procent och för raffinaderierna med 17,7 procent, nedgången föranledd, förutom av de mera allmänt verkande orsakerna såsom den fortgående rationaliseringen och för raffinaderierna den under hela året skärpta krisraffineringen, huvudsakligen av det från 56 kronor 64 öre till 42 kronor 99 öre per ton eller med 24,1 procent sänkta förbrukningspriset å stenkolen. Nedgången är likväl delvis skenbar, beroende på att den ökade stenkolskostnaden 1944/45 huvudsakligen föranleddes av den detta år väsentligt utökade rekonstruktionen av stenkolslagren, varvid rekonstruktionen av försiktighets-skäl och på grund av svårigheten att erhålla utländska kol skedde i svenska stenkol med ett till 72 kronor per ton omräknat rekonstruktionspris. Den nedgång i stenkolskostnaden, som härutöver förefinnes, trots den under året ökade användningen av dyrare och sämre svenska kol, kan tillskrivas den utländska stenkolens från 3 630 till 4 508 kalorier förbättrade kvalitet, varigenom förbrukningspriset nedgått från 11 kronor 19 öre till 9 kronor 52 öre per 1 000 ve. Rekonstruktionsskulden har härigenom trots en ökning av bristkvantiteten med 9 112,69 ton under året minskat med 454 943 kronor 36 öre, genom att rekonstruktionen, som 1944/45 gjordes helt i svenska stenkol till ett dagsvärde av 72 kronor, senaste bokslut skett till 80 procent i utländska kol till ett värde av 64 kronor 4 öre och med resterande 20 procent i svenska kol till ett värde av 70 kronor 64 öre, allt per ton. Inköpskostnaderna för flertalet kristidsbränslen ha under året varit i fallande, samtidigt som kostnaderna, omräknade att avse bränsle å 7 000 kalorier, varit i nästan genomgående stigande, ett uttryck för den prissänkningen överstigande kvalitetsförsämringen av dessa bränslen. Undantag härifrån utgöra likväl leveranserna av frästörv från bolagets torvmosse, vilka i kvalitetshänseende förete förbättring. Leveranserna av frästörv under året till bruken ha utgjort 9 435,24 ton, vilka debiterats bruken i enlighet med av priskontrollnämnden föreslagna och av sockernämnden godkända grunder. Bränslekotot har liksom tidigare år påförts alla med eldningen av kristidsbränslen förknippade merkostnader ävensom kostnaderna för omändringarna av raffinaderierna i Göteborg, Lidköping och Stockholm till oljeeldning, allt med den reservationen likväl, att, för den händelse de vidtagna kristidsanordningarna senare helt eller delvis kunde påvisas ha ett för bolaget mera bestående värde, detta värde skulle krediteras statsregleringen. Enligt avtalets 5 § 2 mom. 3 hade bolaget på sätt och villkor, som i avtalet närmare angivas, varit berättigat att nedskrivna brännmaterialier och emballage av ersättnings- och surrogatkaraktär till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normalagret ursprungligen ingående varor. Dylig nedskrivning har skett i bokslutet beträffande de i den redovisade totala kolkvantiteten ingående svenska stenkolen men däremot i arbetsbesparande syfte icke ifråga om övriga ersättningsbränslen. Hade så skett även beträffande dessa senare, hade årets bränslekostnad ökat. — På grund av den under året rådande allvarliga bränslesituationen och för motverkande av stegringar i bränslekostnaderna har bolaget från och med den 1 augusti 1945 övergått till framställning av en ytterligare bränslebesparande krisraffinad, s. k. skärpt krisraffinering. Den nya metoden har icke medfört någon ändring av K 5-sockrets kvalitet men föranlett, då omsmältning icke äger rum, att E-socker icke längre tillverkas. Bolaget har härigenom enligt beräkning inbesparat cirka 10 000 ton kol å 7 000 kalorier, varjämte även en del andra besparingar kunnat göras, sär-

skilt i fråga om arbetskraften, där en kostnadsminskning beräknats föreligga å cirka 550 000 kronor, vilken jämlikt avtalet kommit bolaget till godo.

Av övriga statsgaranterade kostnader förete emballagekostnaderna fortfarande nedgång, för det gångna året hänförande sig till den genom E-sockrets bortfallande minskade paketförsäljningen ävensom till expeditionen från beredskapslagren, där paketkostnaden redan påförts tidigare år. Bolagets sjötransporter av råsocker och melass, delvis även raffinad, äger huvudsakligen rum med egna eller dotterföretags båtar. Särskilt fraktsatserna ha därför underlegat granskning, varvid de egna fraktdebiteringarna konstaterats icke överstiga de i marknaden gällande fraktsatserna. De totala frakt-kostnaderna ha under året nedgått, beroende huvudsakligen på genom den mindre raffineringen minskad framtransport av råsocker till raffinaderi ävensom på avvecklingen av beredskapslagren. Kostnaderna för den av livsmedelskommissionen under krigsåren anbefallda spridningen av sockerlagren, den s. k. beredskapslagringen, ha under hela beredskapstiden enligt nämnda kommissions anvisningar påförts sockerrörelsen, där de bokförts å frakters konto. Inneliggande beredskapslager hade vid 1945/46 års ingång nedgått till 12 160 ton och voro vid verksamhetsårets slut helt avvecklade. Samtliga kostnader för beredskapslagringen under hela beredskapstiden ha utgjort 1 338 241 kronor 32 öre och äro innefattade i de å statsregleringens konto årligen redovisade underskotten å sockerrörelsen.

Nämnden har liksom tidigare år med uppmärksamhet följt eventuellt förekommande investeringar av kapital i nya rörelsegrenar, liggande utanför sockerrörelsen, varigenom ökade räntekostnader respektive minskade räntetäkter kunna komma att tillskyndas statsregleringen. Någon större dylik investeringsverksamhet har likväl under året icke ägt rum, utan har snarare genom ordinarie och extra avskrivningar och genom innehållna vinstmedel ett icke obetydligt återflöde av investeringsmedel ägt rum, ägnat att minska sidorörelsernas behov av främmande finansieringsmedel. För råsockerbruken ha däremot betydande anslag tagits i anspråk för de under året fortgående om- och tillbyggnadsarbetena vid bruken i Hasslarp och Köpingsbro, för istandsättande av det temporärt nedlagda bruket i Svedala ävensom för tillgodoseande av det under de senare åren allt mera framträdande behovet av välfärdsanordningar särskilt vid råsockerbruken. De allt mera ökade svårigheterna att anskaffa nödig och duglig personal för råsockerkampanjerna ha sålunda tvingat bolaget att i ökad utsträckning uppföra arbetarkaserner och kampanjhem samt ombygga och modernisera äldre dylika ävensom att i ökad utsträckning tillgodose tjänstemannapersonalens bostadsbehov. Anslagen enbart för här senast angivna ändamål ha det senast gångna året utgjort cirka 3 000 000 kronor.

Bolagets likviditetsställning har under det senast gångna året ytterligare förbättrats, i det de främmande skulderna, som under år 1944/45 minskade med cirka 15 000 000 kronor samtidigt som de lätt realiserbara tillgångarna ökade med cirka 27 500 000 kronor, under det senast gångna året ytterligare minskat med cirka 12 900 000 kronor samtidigt som de lätt realiserbara tillgångarna endast minskat med cirka 6 600 000 kronor vid en ökning av lager-tillgångarna med cirka 9 000 000 kronor. Om man sammanställer samtliga främmande skulder, däri inräknade även risk- och pensionsfonderna, med enbart de lätt realiserbara tillgångarna, utgör likviditetsförbättringen de senaste två åren trots den väsentligt ökade lagerhållningen av råsocker sistlidet år cirka 49 000 000 kronor, beroende på den fortgående konsolideringen, nedgången i lagren av svenskt och danskt raffinerat socker, samt i lagren av vissa förnödenheter, främst kol, ävensom på förekommande mindre förskjut-

ningar i tillgångs- och skuldposterna i övrigt. En följd av den förbättrade likviditetsställningen har även blivit, att den bolaget tillförsäkrade krediten i riksbanken endast tillfälligtvis behövt tagas i anspråk. Kreditavtalet mellan riksbanken och bolaget tillkom i november 1942 på sockernämndens initiativ. Enligt detta avtal skulle banken tillhandahålla bolaget den kredit, som erfordrades för täckande av kostnaderna för sockerimporten från Danmark ävensom av den genom det otillräckliga sockerpriset uppkommande förlusten å sockerrörelsen. Bolaget ägde för detta ändamål diskontera växlar till ett disconto av en procent per annum och till belopp, som vid varje tid kunde anses erforderliga för täckande av det närmaste halvårets förutsebara behov. Avtalet förnyades flera gånger, men sedan år 1944 förefinnes intet formellt avtal. Vid förefallande behov diskonterar emellertid bolaget fortfarande växlar på enahanda villkor som tidigare, fränsett att räntan numera utgår med endast 0,5 procent. Under år 1945/46 har som nämnts endast tillfälligtvis riksbankskredit behövt tagas i anspråk — när den var som högst cirka 17 000 000 kronor — medan bolagets normala löpande kreditbehov, även detta förhållandevis ringa, på vanligt sätt täckts hos bolagets normala bankförbindelse.

Beträffande uträknandet av rekonstruktionsfonderna å låsta konti har bolaget enligt tidigare överenskommelse med nämnden även i det gångna årets bokslut liksom de tvenne senare åren inskränkt sig till att konstatera värdeförändringarna inom normallagret gentemot närmast föregående ar, varvid vid eventuell ökning eller minskning motsvarande justeringar ägt rum i de utgående rekonstruktionsskulder.

Beträffande sockerimporten från utlandet kan nämnas att samtliga import- och försäljningsuppdrag inom landet och till utlandet, som under verksamhetsåren 1941/42—1944/45 lämnats bolaget, helt avvecklats per den 31 december 1945. Bolaget har därför i redovisningshänseende behandlat denna tid såsom en enda och avslutad redovisningsperiod. Rörande sina utgifter och inkomster i samband med förevarande uppdrag skall bolaget enligt det mellan staten och bolaget träffade avtalet föra särskilda räkenskaper. Bolaget har därför avlämnat särskild redovisning för sin förevarande verksamhet under angivna tidsperiod, vilken redovisning utan erinran granskats inom nämnden. Å sockerimporten hade per nämnda dag uppstått ett överskott å 1 737 859 kronor 56 öre, vilket belopp krediterats statsregleringens konto i 1945/46 års räkenskaper. Beloppet kan komma att ytterligare öka med 102 348 kronor 20 öre, om sökt tullrestitution beviljas å en kvantitet om 1 033 850 kilogram socker, vilken kvantitet från beredskapslager reexporterats till Norge. För täckande av bolagets interna kostnader för distribution av intill 30 000 ton danskt socker, vilket försålts till industriella förbrukare från och med den 1 augusti 1943, har bolaget enligt särskilt Kungl. Maj:ts beslut medgivits rätt att tillgodoräkna sig 1 öre per kilogram på den svenska marknaden försålt socker. Under år 1946 har ny sockerimport kunnat avvägbringas och har utgående lagret av detta socker i bokslutet värdesatts efter enahanda principer som tidigare år eller inköpspriset + havda kostnader med avdrag för den vid försäljningen uppkommande differensen mellan självkostnaden och det av livsmedelskommissionen fastställda försäljningspriset. Överskottet å denna import redovisas sålunda tills vidare icke.

Socketbolagets bokslut för verksamhetsåret $\frac{1}{8}$ 1945— $\frac{31}{7}$ 1946 företer, sedan de under det låsta beloppet 17,15 öre per kilogram tillverkat råsocker innefattade kostnaderna och kapitalränta ävensom de garanterade kostnaderna blivit täckta, en statsregleringens skuld till socketbolaget å 21 504 547 kronor och 51 öre. Å statsregleringens konto inbalanserades vid verksamhetsårets början, alltså den 1 augusti 1945, en statsregleringens fordran å

bolaget med 4 866 787 kronor 65 öre. Då kontot under året krediterats för det å sockerimporten uppkomna överskottet 1 737 859 kronor 56 öre ävensom för undervikt å sockerlagret 27 706 kronor 98 öre har sålunda å socker rörelsen under året uppkommit en förlust å 28 136 901 kronor 70 öre mot en förlust de två närmast föregående åren å respektive 21 114 478 kronor 14 öre och 18 925 284 kronor 49 öre, beloppen utgörande kostnader, vilka icke kunnat täckas av respektive års inkomster å försäljningen av socker och dess biprodukter. Orsaken härtill har givetvis varit, att socker- och sirapspriserna icke fått höjas i samma mån, som priserna för betornas inköp och förädling stigit. Att förlusten sistlidet år gentemot de två närmast föregående åren väsentligt ökat, kan huvudsakligen tillskrivas förutom ökade tillverkningskostnader framför allt den starkt minskade exporten till Finland och Norge samt den betydande ökningen i råsockerproduktionen, varigenom, då försäljnings- och lagerpriserna väsentligt understiga tillverkningskostnaderna, statens ersättningsbelopp givetvis ökades. Statens vid räkenskapsårets ingång förefintliga fordran å bolaget å 4 866 787 kronor 66 öre har därför som nämnts vid dess utgång förvandlats i en skuld å 21 504 547 kronor 51 öre, vilken i bokslutet överförts till nästkommande år, på grund av att i motsats till vad tidigare år varit fallet den av nämnden preliminärt beräknade förlusten icke av statskontoret inbetalats till bolaget före räkenskapsårets utgång. På hemställan av nämnden har emellertid Kungl. Maj:tt begärt och riksdagen beviljat ett reservationsanslag å 22 000 000 kronor för täckande av denna förlust. Utbetalningen skulle likväl ske först å tidpunkt, som nämnden efter överenskommelse med bolaget hade att med hänsyn tagen till bolagets behov av likvida medel bestämma. På grund av bolagets goda likviditetsställning har beloppet utbetalats först i slutet av oktober 1946, alltså innevarande räkenskapsår. Å statsregleringskonto finnes sålunda för närvarande en statens fordran å bolaget å 495 452 kronor 49 öre. Statens här angivna fordran å bolaget är givetvis ej heller för det gångna året definitiv utan kommer att öka med belopp, vilka kunnat gottskrivas statsregleringen först i innevarande års räkenskaper. Den till grund för den låsta posten, 17,15 öre, liggande råsockerkvantiteten har sålunda i bokslutet på grund av framkomna undervikter beräknats 1 162 deciton för hög, vilket i innevarande års räkenskaper kommer att föranleda en kreditering av statsregleringskonto med 20 137 kronor 46 öre. Kontot kan härjämte såsom redan omnämnts komma att krediteras med 102 348 kronor 20 öre, om den av bolaget begärda tullrestitutionen beviljas. Å kontot danskt socker förefinnes härjämte ett icke obetydligt överskott, vilket likväl för närvarande ej redovisas synligt, varjämte vid nämndens fortgående granskning av bolagets verksamhet sannolikt framkomma poster, vilka komma att påverka statens för närvarande förefintliga fordran å bolaget.

Beträffande *verksamhetsåret 1946/47* har nämnden anfört följande.

Gentemot närmast föregående år utvisar arealen en mindre ökning till 54 664 hektar, medan betskörden per hektar sjunkit och utgör den lägsta hittills under statsregleringsperioden förekommande eller endast 32 509 kilogram per hektar. I övrigt äro emellertid liksom närmast föregående år kampanjsiffrorna närmast gynnsamma för såväl betodlare som sockerbolaget. För jordbrukets del motverkas sålunda det låga arealutbytet av den alltjämt höga sockerhalten, 17,5 procent, och det av denna anledning alltjämt höga betpriset. Detta har enligt föreliggande kalkyler endast nedgått från 508,88 öre år 1945/46 till 508,59 öre per deciton innevarande år och befinner sig sålunda alltjämt på 1945/46 års toppnivå. Härtill kommer sedan det

särskilda arealtillägget vid vissa bruk, varigenom det genomsnittliga betpriset torde komma att öka i ungefär samma proportion som föregående år. Betinkomsten i kronor per hektar blir härigenom trots det minskade arealutbytet endast cirka 2,1 procent lägre än föregående år. För sockerbolaget innebära givetvis kampanjsiffrorna en minskning i tillverkningen och därmed i årsresultatet. Råsockertillverkningen beräknas likväl endast minska med cirka 4 000 ton eller från 294 500 ton år 1945/46 till 290 500 ton innevarande år eller med 1,2 procent. Den tillverkade råsockerkvantiteten motsvarar efter avdrag av den för sirapstillverkningen erforderliga råsockerkvantiteten en raffinadtillverkning å cirka 254 000 ton, vilken tillverkningskvantitet torde få anses för bolaget tillfredsställande och något överstigande landets behov vid nu rådande ransonering. I fabriktionshänseende har bolaget härjämte liksom närmast föregående år erhållit fördelar genom en förhållandevis tillfredsställande smutsprocent.

Om resultatet av 1946 års betodling sålunda för närvarande kan överblickas och för såväl betodlare som för sockerbolaget liksom närmast föregående år får anses såsom förhållandevis tillfredsställande, är det givetvis vanskligt att, när endast halva verksamhetsåret tilländagått, göra några bestämdare uttalanden rörande årets sockertillverkning och dess ekonomiska slutresultat. Råsockerkampanjen är emellertid avslutad och bokslut föreligger per den 14 december 1946, varjämte nämnden genom förkalkyler och kostnadssammanställningar sökt bilda sig en uppfattning om det sannolika utfallet av årets sockerrörelse. Beträffande raffinadtillverkningens omfattning torde den som nämnts vid raffinering av hela årsproduktionen av råsocker — 290 500 ton — och efter avdrag av den för sirapstillverkningen erforderliga råsockerkvantiteten komma att utgöra cirka 254 000 ton, vilket torde komma att innebära en något ökad lagerhållning. Beträffande tillverkningskostnaderna komma de i den låsta posten innefattade kostnaderna att nedgå från 17,33 till 17,15 öre per kilogram tillverkat råsocker, då denna post underkastades motsvarande sänkning i 1946 års avtal. Av de garanterade kostnaderna torde den ojämförligt största och betydelsefullaste kostnaden — betkostnaden — komma att förete en mindre sänkning. Grundpriset är oförändrat sedan föregående år eller 4 kronor 65 öre per deciton 16-procentiga betor, medan tilläggspriset för högre sockerhalt förete en mindre nedgång från 43,88 till 43,59 öre. För odlare som tecknat kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings och Lidköpings sockerbruk tillkommer härjämte även innevarande år arealtillägget av 20 kronor per hektar. Totalt torde betutgiften komma att minska med cirka 2 000 000 kronor, medan betkostnaden per kilogram råsocker räknat torde komma att förete endast obetydlig förändring. Av övriga statsgaranterade kostnader kommer emballagekostnaden att väsentligt öka, beroende på större raffinadtillverkning, högre pris å träemballaget och procentuellt större tillverkning av märken, krävande dyrare emballage. Ökningar förete även raffinadfrakter och räntor. Stegringen av de förra år emellertid endast skenbar, enär dessa frakter närmast föregående år voro osedvanligt låga, beroende på att nämnda år cirka 12 000 ton raffinad expedierats från beredskapslager, för vilket socker fraktkostnaderna burits av tidigare år. Räntorna åter förete stegring beroende på ökade lager och import av utländskt socker. Nedgång förete däremot betfrakterna, föranledd huvudsakligen av bortfallandet av merkostnaderna förra året för transport av Svedalbrukets betor till andra bruk ävensom av riksdagens beslut att från och med den 1 augusti 1946 införa 15-tons i stället för tidigare 10-tons tariff för godsbefraktning, genom vilket beslut den sammanlagda betfrakten beräknas nedgå med cirka 170 000 kronor. Beträffande

slutligen bränslekostnaderna är ovisshet rörande kostnadsläget här liksom tidigare år framträdande. Föregående år minskades bränslekostnaden väsentligt bland annat genom införandet av skärpt krisraffinad. För innevarande år har beräknats en ytterligare nedgång med cirka 1 250 000 kronor på grund av dels oljeeldning vid vissa bruk och mindre användning av ersättningsbränslen, dels en synnerligen stor nedgång i merkostnaden för hantering av detta bränsle. Efter kostnads kalkylens uppgörande har emellertid priset på polska kol höjts från 60 till 65 kronor per ton, varigenom kostnads-posten i kalkylen blivit för lågt beräknad med cirka 640 000 kronor. Nedgången i bränslekostnaden för året torde således kunna beräknas utgöra cirka 600 000 kronor. Skulle härjämte under året övergång till fredsraffinering visa sig önskvärd, kommer nedgången ytterligare att minska.

Gestaltningen av *sockerindustriens tillverkningskostnader* under statsregleringsperioden framgår av följande av nämnden uppgjorda sammanställning över kostnadsutvecklingen per deciton tillverkad raffinad. Såsom basår har nämnden därvid valt förkrigsåret 1938/39, då kostnaderna ännu icke påverkats av kristidens prisförhöjningar och svårigheter med material- och förnödenhetsanskaffningen. Nämnden har emellertid framhållit, att raffinadtillverkningen då utgjort 272 764 ton, under det att genomsnittsproduktionen för hela statsregleringsperioden varit väsentligt lägre eller 264 913 ton. De fasta kostnadernas inverkan på kostnadsgestaltningen borde därför ihåggkommas vid bedömandet av kostnaderna under de olika krisåren med deras kvantitativt starkt varierande tillverknings-siffror. 1938/39 års kostnader ha i sammanställningen upptagits till 100.

	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45	1945/46
Betor	100	99·6	117·0	148·5	167·3	166·2	166·6	168·7
Avlöningar	100	94·0	119·5	121·3	144·8	131·5	137·6	137·5
Materialier:								
förbrukningsartiklar	100	118·5	137·0	146·3	161·1	150·0	161·1	159·3
emballage	100	111·8	157·4	191·2	223·5	217·6	194·1	204·4
Bränsle	100	166·2	238·4	207·9	260·9	259·6	315·9	294·7
Underhåll	100	101·3	147·1	109·8	128·8	148·4	128·1	161·4
Råsockerfrakter	100	125·3	165·3	157·3	173·3	158·7	150·7	158·7
Raffinadfrakter	100	112·8	143·6	130·8	171·8	139·7	138·5	128·2
Skatter	100	256·5	148·4	174·2	200·0	221·0	182·3	262·9
Räntor	100	13·6	—	77·3	136·4	100·0	72·7	45·9
Avskrivningar	100	89·9	110·1	134·8	144·3	165·8	139·9	141·1
Kapitalränta (vinst)	100	78·5	87·8	86·0	98·8	97·1	94·2	101·7
Övriga	100	100·9	105·6	140·2	197·2	213·1	174·8	186·0
Summa kostnader	100	103·3	123·2	141·8	164·0	162·3	161·3	164·9
Härav:								
Betkostnad	100	99·6	117·0	148·5	167·3	166·2	166·6	168·7
Övriga kostnader	100	108·1	131·5	133·2	159·7	157·4	154·4	160·0
Tillverkning								
Råsocker ton	292 359	308 411	300 263	308 162	263 983	290 907	278 668	294 405
Raffinad ton	272 764	343 727	263 782	262 650	237 237	239 641	273 576	233 778

I anslutning till sammanställningens innehåll har nämnden anfört.

Den nedgående tendens, kostnadsutvecklingen åren 1943/44 och 1944/45 företett, har det senast gångna verksamhetsåret förvandlats i en markerad stegring av tillverkningskostnaden, den högsta hittills under statsreglerings-

perioden uppnådda. De kostnadsförändringar, som flertalet siffror det senaste verksamhetsåret visa, kunna tillskrivas dels den osedvanligt låga raffinad- tillverkningens stegrande inverkan på de fasta kostnadernas gestaltning, dels givetvis faktiska ökningar och minskningar i kostnaderna. Den för sockerprisets höjd mest avgörande kostnadsposten — betkostnaden, utgörande senaste verksamhetsåret 77,9 procent av råsockerkostnaden och 58,2 procent av totala raffinadkostnaden — har på grund av det för året med 15 öre per deciton betor ökade betpriset stegrats till 168,7 procent av 1938/39 års kostnadsnivå. Beträffande kostnadsposterna underhåll, skatter, kapitalränta och avskrivningar kan kostnadsökningen för de tre första posterna delvis och för avskrivningarna helt tillskrivas den låga raffinad- tillverkningen. Ökningen av underhållskostnaden har härjämte påverkats bland annat av ut- och ombyggnad av bruken i Köpingsbro och Hasslarp, iståndsättandet av det under året nedlagda bruket i Svedala ävensom nedskrivningen med 800 000 kronor av mera kristidsbetonade materialier och förnödenheter. Ökningen i skattekostnaden har vidare ytterligare påverkats av att, då det ansetts önskvärdt, att skattereserven lämnades orörd, årets drift fått bära icke endast samtliga under räkenskapsåret utbetalda skatter utan även den vid 1946 års slut förfallande kronoskatten. Kapitalräntan (vinsten), liggande inom den låsta posten, 17,15 öre, har ökat även absolut taget, en följd av årets stora råsockertillverkning och låga raffinad- produktion. Emballagekostnaden slutligen har senaste året stegrats på grund av utrangering av material ävensom ökade priser å emballage, särskilt lådbräder. Råsockerfrakterna äro tämligen oförändrade, ehuru de förete en skenbar ökning på grund av den låga raffinad- produktionen. Oförändrad är även lönekostnaden och har bolaget här genom rationalisering och förenklade tillverkningsmetoder kunnat neutralisera den under året inträffade löneökningen. Övriga kostnader förete övervägande nedgång. Nedgången för raffinadfrakterna är likväl även här skenbar och föranledd huvudsakligen av expedition av 12 160 ton från beredskapslagren, för vilken expedition frakterna redan burits av tidigare år. Nedgången i räntekostnaderna är en följd av bolagets genom avvecklingen av sockerimporten och minskade lager starkt ökade likviditet ävensom av att räntan å det av riksbanken vid förefallande behov tillhandahållna finansieringskapitalet nedsatts till 0,5 procent. Nedgång företer slutligen även bränslekostnaden, en av de större och för bolaget mera betydelsefulla. Denna kostnad har senaste året nedgått från 315,9 till 294,7 procent men är fortfarande i det närmaste tredubblad gentemot förkrigskostnaden. Nedgången har som redan nämnts föranletts, förutom av de mera allmänt verkande orsakerna såsom den fortgående rationaliseringen och den under året skärpta krisraffineringen, av ett lägre förbrukningspris på stenkolen ävensom av såväl de utländska som de svenska kolens för året bättre kvalitet, varjämte lagerrekonstruktionen ansetts kunna ske övervägande i utländska kol i stället för såsom närmast föregående år i dyrare och sämre svenska kol. Totalt har tillverkningskostnaden senaste verksamhetsår ökat från 161,3 till 164,9, varav betkostnaden ökat från 166,6 till 168,7 och övriga kostnader från 154,4 till 160,0, allt i procent av förkrigskostnaden.

Differensen mellan tillverkningskostnaderna och bolagets medelförsäljningspris framgår av följande sammanställning, vari siffrorna för förkrigsåret 1938/39 upptagits till 100.

	1938/ 39	1939/ 40	1940/ 41	1941/ 42	1942/ 43	1943/ 44	1944/ 45	1945/ 46
Betkostnad	100	99·6	117·0	148·5	167·3	166·2	166·6	163·7
Övriga tillverkningskostnader	100	108·1	131·5	133·2	159·7	157·4	154·4	160·0
Summa tillverkningskostnader	100	103·3	123·3	141·8	164·0	162·3	161·3	164·9
Biprodukter, sirap och fraktdifferenser	100	102·4	123·2	174·7	137·7	135·5	115·1	93·1
Summa tillverkn.kostnader % biprodukter	100	105·1	125·3	141·0	169·2	167·5	168·4	174·5
Medelförsäljningspris i Sverige....	100	105·3	119·4	132·7	147·2	148·1	147·4	146·2
Medelförsäljningspris inkl. export.	100						148·7	146·3

Beträffande ifrågavarande differens har nämnden anfört.

Försäljningspriserna ha såsom av sammanställningen framgår icke följt kostnadsstegringen under de statsreglerade åren utan differensen mellan dem har fortgående ökat med undantag likväl för åren 1943/44 och 1944/45, då genom nedgången i tillverkningskostnaderna spänningen mellan kostnadspris och försäljningspris något minskades. Om hänsyn jämväl toges till intäkterna av biprodukter, sirap och fraktdifferenser och tillverkningskostnaderna redovisas med avdrag för dessa intäkter, vidgas nämnda differens mellan kostnadspris och försäljningspris ytterligare, beroende på de senare årens minskade intäkter dels av biprodukterna på grund av minskad tillverkning och lägre pris, dels av sirapen på grund av att försäljningspriset ej fått följa stegringen i tillverkningskostnaderna. Sockerpriset liksom även sirapspriset har under i sammanställningen angivna år bibehållits oförändrat allt sedan stegringen den 13 juli 1942. De mindre ändringar, som medelförsäljningspriset utvisar under de tidigare statsreglerade åren, äro helt föranledda av förskjutningar i försäljningen av dyrare och billigare sockerkvaliteter. Förskjutningen i priset nedåt är särskilt framträdande de båda senaste åren. Prisnedgången dessa år beror på den starka minskningen i paketsockerförsäljningen ävensom på det av den förenklade tillverkningen betingade bortfallandet av det dyrare E-sockret. För innevarande år ha enligt statsmakternas beslut i samband med omsättningsskattens avveckling produktionskostnaderna ansetts böra slå igenom i konsumentpriserna. Priserna å socker och sirap ha därför från och med den 2 januari 1947 höjts med respektive 11 öre och 7 öre per kilogram. Nämnden har i sitt i ärendet avgivna yttrande framhållit, att de till grund för prisökningarna liggande beräkningarna vore approximativa, då de avgivits vid en tidpunkt, då råsockerkampanjen ännu ej avslutats och då ännu åtta månader återstode av löpande räkenskapsår. Genom de angivna prisförhöjningarna och under förutsättning av oförändrade kostnader för betinköp och sockerproduktion, bibehållna ransoner och oförändrade kvaliteter beräknade nämnden, att det under åren 1942/43—1945/46 på grund av det i förhållande till produktionskostnaderna allt för låga priset framkomna underskottet å genomsnittligt 22 125 000 kronor skulle för verksamhetsåret 1946/47 nedgå till uppskattningsvis cirka 1 300 000 kronor. För innevarande år skulle därför ett prisregleringsanslag å sagda belopp bliva erforderligt, därest beloppet icke skulle överbalanseras till år 1947/48 att då täckas av den för sistsagda år påräkneliga inkomsten. Genom de från och med innevarande års början ikraftträdde prisförhöjningarna kommer den i sammanställningen belysta spänningen mellan kostnadspris och försäljningspris att vid oförändrad kostnadsnivå och under eljest lika förhållanden i huvudsak bortfalla.

Rörande den av 1946 års riksdag begärda utredningen rörande detaljhandelspriset å socker har nämnden anført.

Genom Kungl. Maj:ts brev den 24 maj 1946 uppdrogs åt sockernämnden att — med beaktande av vad i bevillningsutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 31 anförts — i samråd med statens priskontrollnämnd verkställa utredning rörande möjligheten att åstadkomma ett enhetligt eller i varje fall mera enhetligt detaljhandelspris å socker. Efter samråd med priskontrollnämnden har sockernämnden anmodat sockerbolaget att till nämnden inkomma med förberedande utredning, vilken bland annat borde avse sådant försäljningssätt och sådan prissättning å socker, att a) ett för hela riket enhetligt detaljhandelspris ernåddes eller b) sockerpriserna i så måtto utjämnades, att genom fraktbidrag eller på annat sätt ett enhetligt partihandelspris ernåddes vid försäljning å ett flertal mera betydande avsättningsorter eller vid leveranser överhuvud taget i hela vagnslaster. På grund av starkt varierande fraktkostnader till småorterna, samlastning, returerna m. m. ävensom ansevärt varierande detaljhandelsavanser borde likväl utredningens tyngdpunkt läggas på det senare alternativet. Då bolaget emellertid förklarar sig sakna för den förberedande utredningens utförande lämplig personal, har utredningen av bolaget anförtröts Affärsekonomiska forskningsinstitutet. Utredningen koncentreras först på det förut angivna alternativet b) men skola därefter jämväl övriga alternativ och frågor bliva föremål för utredning. Från sockerbolagets sida har framhållits, att det är ett bolagets intresse, att utredningen bleve så omfattande, att svar kunde lämnas på samtliga i ämnet framkommande frågor. Den förberedande utredningen väntas i sin första del föreligga färdig i en snar framtid, varefter frågan kommer att återupptagas för närmare överväganden inom nämnden.

I fråga om den s. k. betavgiften och nämndens befattning med frågor angående arbetslöner har nämnden anført.

Enligt såväl nu gällande som tidigare kontrakt mellan staten och sockerbolaget har det ålegat varje betodlare att till statens sockernämnd avgiva förbindelse, enligt vilken betodlaren åtog sig att för täckande av vissa kostnader erlägga en avgift för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling. De genom avgifterna erhållna medlen, vilka genom sockerbolagets försorg skulle innehållas å odlarens betlikvider samt redovisas till sockernämnden, skulle enligt bestämmande av Kungl. Maj:t användas till vissa kostnader, som betodlingen i gemen kunde ha gagn av, såsom kontroll vid betleveranser, försöksverksamhet på sockerbetsodlingens område e. d.

Den för 1945 års betodling ifrågakommande betavgiften blev av Kungl. Maj:t den 23 augusti 1945 fastställd till 4 kronor för varje uppmätt hektar av varje betodlares odling nämnda år. Sockerbolaget inlevererade den 21 februari 1946 till sockernämnden avgiftsmedel för år 1945 med tillhoppa 218 346 kronor. Den 6 september 1946 bemyndigade Kungl. Maj:t sockernämnden att till bestridande av utgifter till betodlingens gagn till Sveriges betodlares centralförening utbetala ett belopp av 218 346 kronor att av centralföreningen användas enligt följande uppställning.

För centralföreningens egen verksamhet	kronor	94 779:66
För de till centralföreningen anslutna lokalföreningarnas verksamhet	»	123 566:34
	Summa kronor	218 346:00

Sedan sistnämnda belopp utanordnats återstår ett från tidigare års betavgiftsmedel resterande belopp av 51 kronor 76 öre.

Enligt 3 § i nu gällande kontrakt mellan staten och sockerbolaget åligger det betodlarna att förbinda sig att till sockernämnden erlægga en avgift av intill 4 kronor för varje uppmätt hektar av odlingen. Den 6 september 1946 fastställde Kungl. Maj:t betavgiften till sist sagda belopp. Avgifterna ha i vanlig ordning inkasserats av sockerbolaget, som den 25 februari 1947 till sockernämnden inlevererat de influtna avgiftsmedlen 218 741 kronor 72 öre. Till fördelning innevarande år står härefter tillgängligt ett belopp av 218 793 kronor 48 öre.

Under en följd av år har sockernämnden utövat tillsyn över att varje betodlare, som önskade erhålla bestämt betpris, i enlighet med av honom till sockernämnden avgiven förbindelse utgav ersättning till den för betornas skötsel och upptagning lejda arbetskraften enligt i förbindelsen närmare angivna grunder ävensom handlagt tvister mellan odlare och betarbetare rörande dylik ersättning. Genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 28 juni 1946 (nr 515) om ändring i vissa delar av nämndens instruktion den 10 maj 1940 har nämndens befattning med hithörande tvister från och med 1946 års betkampanj upphört och nämndens verksamhet å ifrågavarande område inskränkts till utövande av den upplysningsverksamhet beträffande arbetslöner, som nämnden kan finna erforderlig. I överensstämmelse härmed har sockernämnden stått betarbetare till tjänst med besvarande av förfrågningar rörande olika ersättningsfrågor såsom angående kvantitetstillägg, semesterersättning och dylikt. Antalet hos nämnden under året gjorda förfrågningar i ämnet, övervägande flertalet gällande kvantitetstillägg för betupptagning, ha uppgått till cirka 400. Ett mindre antal tvister, avseende ersättning för under tidigare år utfört betarbete, ha under året handlagts av nämnden.

Beträffande bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor vid enskilda järnvägar har nämnden anfört.

Enligt nämndens den 14 mars 1946 till Kungl. Maj:t avgivna berättelse för sin verksamhet hade nämnden till sitt förfogande för statsbidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor till 1945 års betkampanj dels en reservation å 14 643 kronor av det för budgetåret 1943/1944 anvisade reservationsanslaget, dels ock ett av 1945 års riksdag anvisat reservationsanslag för budgetåret 1945/1946 å 65 000 kronor eller ett sammanlagt belopp av 79 643 kronor. Av nämnda belopp beviljade nämnden den 28 april 1945 fyra enskilda järnvägsföretag statsbidrag för anläggningar till 1945 års betkampanj med tillhoppa 58 090 kronor. Dessutom hade nämnden genom beslut den 22 november 1944 beviljat Gotlands järnvägsaktiebolag uppskov till 1945 års betkampanj med anläggningar, till vilka nämnden år 1944 preliminärt beviljat ett bidrag å 8 000 kronor. Sistnämnda bidrag till Gotlands järnvägsaktiebolag fastställdes efter avsyning av de därmed avsedda anläggningarna den 11 juli 1946 slutgiltigt till 5 940 kronor. Vidare har under 1946 av 1945 års preliminärt beviljade anslag slutgiltigt fastställts anslag till Ölands järnvägsaktiebolag med 4 000 kronor, till Slite—Roma järnvägsaktiebolag med 10 965 kronor och till Klintehamn—Roma järnvägsaktiebolag med 7 305 kronor eller med tillhoppa 22 270 kronor. Av olika anledningar kunde vissa av anläggningarna, för vilka anslag beviljades år 1945, icke utföras under nämnda år, varför nämnden på framställning av vederbörande järnvägsförvaltningar beviljade uppskov med dessa anläggningars färdigställande till 1946 års betkampanj. De för angivna anläggningar preliminärt beviljade

anslagsbeloppen uppgå till 36 505 kronor. Bidragen i fråga ha ännu icke blivit av nämnden slutgiltigt fastställda. — Under år 1946 har Klintehamn—Roma järnvägsaktiebolag beviljats anslag å 5 700 kronor för lastnings- och lossningsanordningar vid Sanda järnvägsstation. Nämnda belopp har ännu ej fastställts till sitt slutgiltiga belopp. Om hänsyn tages till de bidrag, som beviljats men ännu ej till sitt slutgiltiga belopp fastställts, kan beräknas att å anslaget kommer att restera ett belopp å 9 228 kronor.

Förslag till avtal med Svenska sockerfabriksaktiebolaget m. m.

Genom beslut den 25 oktober 1946 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens sockernämnd att i samråd med statens livsmedelskommission och statens priskontrollnämnd vidtaga de förberedande åtgärder med avseende å sockerbetsodling och sockertillverkning samt därmed sammanhängande frågor, som ansågos påkallade för möjliggörande av att avtal i god tid skulle kunna träffas rörande 1947 års sockerproduktion m. m. Med anledning därav ha förenämnda myndigheter verkställt erforderliga utredningar i ämnet samt förhandlat med Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Sveriges betodlars centralförening rörande villkoren för 1947 års sockerproduktion och betodling. I skrivelser den 13 mars samt den 11 och 21 april 1947 har *ordföranden i statens sockernämnd* redogjort för det bedrivna arbetet samt vid förhandlingarna erhållna resultat ävensom framlagt vissa förslag rörande sockerproduktionen under år 1947.

Rörande den hittillsvarande statsregleringen och frågan om dess bibehållande har i skrivelsen den 13 mars 1947 anförts följande.

Sockerbolagets tillverkning och försäljning av socker och vissa biprodukter samt statens förhållande till denna verksamhet har för de åtta verksamhetsåren 1939/40—1946/47 reglerats genom av riksdagen godkända kontrakt mellan staten och bolaget, innehållande bland annat vissa regler rörande täckning av bolagets kostnader för sockrets och vissa biprodukters framställning och försäljning inklusive visst vinstbelopp (kapitalränta) samt en bestämmelse om att bolaget är redovisningsskyldigt för sina inkomster å samma rörelse. De för de fyra åren 1943/44—1946/47 gällande kontrakten inneburo bland annat, att bolaget för en serie utgiftsposter (skatter, underhåll, avskrivningar, löner, omkostnader, förbrukningsartiklar, försäkringar m. m. samt kapitalränta — tillsammans benämnda den låsta kostnadsposten) tillerkänts ett fixerat belopp per kilogram råsocker. Däremot ligga sådana på förhand mera svärfixerade poster som betkostnader, bränsleutgifter, emballage m. m. under direkt statsgaranti och -kontroll.

Vid de innevarande år med sockerbolaget förda underhandlingarna — därvid nämnderna och kommissionen liksom föregående år ansett anledning saknas frånga det för sockerindustrien tillämpade reglerings- och prissättningssystemet — har särskilt ingående behandlats den låsta kostnadsposten. Det belopp, som bolaget fått tillgodoräkna sig för täckande av de i den låsta posten ingående utgifterna, har för ett vart av regleringsåren 1943/44 och 1944/45 fastställts till 17,22 öre per kilogram råsocker, medan beloppet för 1945/46 höjdes till 17,33 öre genom att i den låsta posten inräknades jämväl det merlönebelopp — inemot 300 000 kronor — som bolaget vid avtalsupp-

görelsen sommaren 1944 efter lönekonflikten fick vidkännas och vilket bolaget enligt beslut av Kungl. Maj:tt tillerkändes rätt att i särskild ordning få täckt. För regleringsåret 1946/47 fastställdes förenämnda multipel för den låsta posten till 17,15 öre per kilogram råsocker, därvid såsom förutsättningar gällde å ena sidan att bolaget självt, utan vidare anspråk på staten, hade att svara för de ökade löneutgifter, som till följd av löneförhandlingar kunde uppstå tills kontraktet 1946/47 utlöpte, samt å andra sidan dels att kvaliteterna å socker bibehölls oförändrade, d. v. s. att beloppet 17,15 öre hänförde sig till den något mindre kostnadskrävande skärpta krisraffineringen, dels att reglering till statens förmån av det i kontraktet för 1945/46 bestämda motsvarande beloppet icke skulle ske på grund av den övergång, som under sistnämnda regleringsår skett till skärpt krisraffinering. Rörande de beräkningar, som under de olika åren legat till grund för bestämmandet av sagda belopp, 17,22, 17,33 respektive 17,15 öre, hänvisas till i ämnet tidigare år lämnade redogörelser (se prop. nr 188/1943 s. 31—33, nr 195/1944 s. 31—32, nr 245/1945 s. 30—31 och nr 243/1946 s. 28—29).

För frågans bedömning i nuvarande läge ha nämnderna och kommissionen, i likhet med vad som skett de tidigare åren, från sockerbolaget införskaffat erforderligt siffermaterial rörande berörda poster, vilket utredningsmaterial efter granskning legat till grund för förhandlingarna. Rörande innebörden av den av bolaget för verksamhetsåret 1947/48 gjorda kalkylen, i vad den avser den s. k. låsta posten, ha nämnderna och kommissionen hänvisat till följande i skrivelsen återgivna tablå, däri till jämförelse även inlagits vissa uppgifter, avseende motsvarande kostnadsposter innevarande och de närmast föregående åren.

	Enligt sockerbolagets bokslut				Enligt sockerbolagets kalkyler januari 1947	
	För 1942/43	För 1943/44	För 1944/45	För 1945/46	För 1946/47	För 1947/48
Underhåll	4 778 000	7 485 000	5 506 000	7 405 000	6 015 000	6 000 000
Avskrivningar	15 540 000	6 981 000	5 926 000	5 966 000	6 516 000	6 522 000
Skatter	3 000 000	3 540 000	3 000 000	4 192 000	3 000 000	3 000 000
Till fri disposition	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Avlöningar	18 679 000	18 020 000	19 436 000	18 912 000	21 165 000	21 806 000
Pensioner	1 250 000	1 231 000	1 203 000	1 211 000	1 200 000	1 200 000
Förbrukningsartiklar	2 115 000	2 188 000	2 275 000	2 319 000	2 501 000	2 644 000
Omkostnader	2 565 000	2 148 000	2 362 000	2 590 000	2 448 000	2 500 000
Körsel	686 000	336 000	356 000	366 000	305 000	350 000
Vagnshyra	58 000	59 000	65 000	93 000	93 000	93 000
Betfrö	2 029 000	2 462 000	2 302 000	2 331 000	2 470 000	2 470 000
Försäkringar	1 271 000	1 021 000	1 025 000	811 000	758 000	792 000
Bolagets kapitalränta	4 100 000	4 323 000	4 258 000	4 523 000	3 050 000	4 100 000
Regleringskonto	—	—	—	22 000	—	—
	46 371 000	50 004 000	48 014 000	51 041 000	49 821 000	51 777 000
Kvantitet tillverkat råsocker (ton)	264 057	290 908	278 829	294 522	290 500	285 000
Öre per kg råsocker	17,56	17,22	17,22	17,33	17,15	18,17

¹ Härtill skulle för erhållande av rättvisande jämförelse de olika åren emellan läggas 166 000 kronor, som avförts å andra konton än avskrivningskontot.

Angående förhandlingarna med sockerbolaget om den låsta kostnadsposten har i skrivelsen den 13 mars 1947 anförts i huvudsak följande.

Verksamhetsåren 1943/44 och 1945/46 ha på grund av gynnsam råsocker-kvalitet för bolaget medfört goda ekonomiska resultat. För det nu löpande verksamhetsåret beräknas förhållandet emellertid bliva ett annat. Detta beror icke på låg råsockermängd eller eljest ogynnsamma tillverkningsförhållanden, utan framför allt på stor stegring i lönekontot, där merkostnaden i förhållande till vad som kalkylerades i följd vid denna tid nu beräknas bliva 1 165 000 kronor på grund av redan inträdda lönestegringar (nämligen dels löneuppgörelsen våren 1946, dels höjningen i tjänstemannalöner 1946 och dels höjningen under våren 1947 av index med ytterligare 5 enheter). I denna lönestegringssumma är icke inräknat något belopp för eventuell lönehöjning från 1 februari 1947 såsom följd av nu pågående löneförhandlingar. Då därjämte andra kostnadsposter såsom omkostnader och förbrukningsartiklar förete viss stegring, har, trots att råsockermängden år 1946 var ganska gynnsam, det fastställda beloppet av 17,15 öre per kilogram råsocker icke medgivit bolaget att för året 1946/47 räkna med det under hela regleringstiden fixerade beloppet för bolagets kapitalränta, 4 100 000 kronor, utan med ett till 3 050 000 kronor sänkt vinstbelopp. I den mån nu pågående löneförhandlingar medföra lönehöjningar, vilka i så fall få tillämpning även under de sex månaderna februari—juli 1947 och avtalsenligt skola bäras av bolaget, reduceras sistnämnda belopp ytterligare.

Vad angår verksamhetsåret 1 augusti 1947—31 juli 1948, framgår av förut återgivna kalkyl, att bolaget — med utgångspunkt från hittills gällande löner och kostnader samt på basis av en antagen råsockerkvantitet av 285 000 ton — ansett, att en till 18,17 öre per kilogram råsocker förhöjd multipel för den låsta posten skulle vara erforderlig. Skulle pågående löneförhandlingar leda till lönehöjningar har bolaget, som gjort gällande, att lönehöjningar borde få slå igenom i priset, yrkat på motsvarande ytterligare höjning av multipeln 18,17 öre per kilogram råsocker. Beträffande råsockerkvantiteten har bolaget framhållit, att om denna skulle nedgå, t. ex. till 265 000 ton råsocker, komme multipeln 18,17 öre att stiga till 19,11 öre per kilogram råsocker. Ytterligare har från bolagets sida framhållits, att beräkningarna verkstälts med utgångspunkt från att skärpt krisraffinad tillverkades även under året 1947/48. Skulle man övergå till fredsraffinad, varvid antalet arbetstimmar och till följd därav lönekostnaderna ävensom underhållet stegrades, tillkomme ytterligare kostnader, vilka ej upptagits i förenämnda uppgifter.

Vid granskningen av bolagets kostnadsberäkningar för 1947/48 samt vid förhandlingarna om multipelns storlek för sagda år ha nämnderna och kommissionen undersökt olika utvägar att undvika allt för betydande höjning av multipeln. Härom har ordföranden i sockernämnden anfört.

Medan ett stort antal kostnadsposter — såsom löner, pensioner, förbrukningsartiklar, betfrö m. m. — icke kunna göras till föremål för inknappningar eller erinringar, ha nämnderna och kommissionen däremot ägnat särskild uppmärksamhet åt posterna underhåll, avskrivningar, skatter och kapitalränta. Att minska underhållskontot har ansetts icke lämpligen bära ske, enär ett nedsatt underhåll på längre sikt måste verka ofördelaktigt även ur allmän synpunkt. Posten kapitalränta har under hela regleringstiden så anpassats (till 4 100 000 kronor årligen) att detta belopp jämte vad bolaget påräknar från sina utanför sockerrörelsen liggande sidogrenar (jordbruk, re-

deri, kalktillverkning, betfortillverkning m. m.) möjliggör behållande av samma utdelning, 3 kronor 50 öre per aktie, som hittills förekommit och som motsvarar 5,83 procent å aktiernas nominella värde och 3,89 procent å deras kursvärde. Med hänsyn tagen jämväl till det förhållandet, att bolagets i sockerrörelsen insatta egna kapital uppskattas till ett värde, som väl närmar sig 200 miljoner kronor, synes tillräcklig anledning ej föreligga att frångå hittills tillämpade beräkningar i sockerkalkylen om bolagets kapitalränta. — Däremot föreligga enligt nämndernas och kommissionens uppfattning bärande skäl att nedräkna kalkylens belopp för avskrivningar och skatter. I avskrivningsbeloppet har under regleringsåren inräknats — förutom dels tabellenliga, normala avskrivningar, framkomna med utgångspunkt från de olika anläggningsföremåls anskaffningsvärde och sannolika livslängd, dels kvarstående värden av under året uttrangerade föremål med avdrag för vad som influerit vid dessa föremåls avyttring — även ett visst belopp för omedelbar avskrivning av kristidens merkostnad å årets nyanläggningar. Sålunda medgavs bolaget de två första regleringsåren att avskriva $\frac{3}{4}$ av krismerkostnaden samt därefter hälften av krismerkostnaden. Meddelas må, att under de sju regleringsåren 1939/40—1945/46 kristidens merkostnader i nyanläggningar uppgått till icke mindre än cirka 8 miljoner kronor, därav cirka 4,3 miljoner kronor på antytt sätt fått avskrivas. Då nyavskrivningarna för närvarande beräknas uppgå till cirka 7 å 8 miljoner kronor per år — vilket höga belopp visar, att sockerbolaget under innevarande tid bedriver en betydande investeringsverksamhet — samt cirka 2 miljoner kronor därav beräknas utgöra krismerkostnader, rör sig detta extra avskrivningsbelopp för närvarande om i runt tal en miljon kronor årligen. Nämnderna och kommissionen ha kommit till den uppfattningen, att medgivandet att i kalkylen inräkna dylik extra avskrivning nu bör bortfalla. Huruvida man måste räkna med nedgång till förkrigstidens värden ligger ju helt utanför den säkra bedömningens gränser. Ytterligare är att märka, att bolaget redan har sina fabriksanläggningar med maskiner o. d. lågt nedskrivna, att sagda värden, trots nöjaktigt underhåll, som snarare höjt kapaciteten och effekten, och trots högst betydande nyanskaffningar senaste åren, ingalunda bokföringsmässigt stigit under regleringsåren utan från tiden för regleringens början den 1 augusti 1939 till senaste bokslut den 31 juli 1946 sänkts från 66,2 miljoner kronor till 63,7 miljoner kronor, samt att det ej kan ur folkförsörjningens och det allmännas synpunkt vara nödvändigt eller ens motiverat att låta en livsmedelsindustri av monopolkaraktär fortlöpande uttaga konsumentpriser, vari inläggas belopp för konsolidering eller för minskning av framtida avskrivningsbehov. Nämnderna och kommissionen ha alltså ansett, att posten avskrivningar bör kunna från och med året 1947/48 minskas med beloppet för bortskrivning av halva krismerkostnaden. — Vidare synes skattebeloppet kunna nedsättas från 3 miljoner kronor till 2,7 miljoner kronor. Det tidigare beloppet har inrymt dels vad som med hittillsvarande bolagsskatt erfordrats för att bolaget skulle å sockerrörelsen utfå ett netto av 4,1 miljoner kronor, dels ock cirka 300 000 kronor för avsättning till skattereserv för gäldande av efterlöpande skatter. Enär numera till följd av uppbördsreformen dylik avsättning ej vidare erfordras samt anledning ej synes föreligga att redan nu och innan nytt skatteförslag antagits omräkna procentsatsen — skulle denna höjas, synes bolaget härför skäligen kunna anlita medel ur sin skattereserv — ha nämnderna och kommissionen ansett, att skattebeloppet i den nya kalkylen kan nedsättas till 2,7 miljoner kronor.

Även om med hänsyn till vad nu anförts anledning föreligger att nedräkna den för 1947/48 uppgjorda kalkylens belopp med i runt tal 1,3 miljoner kronor, ha nämnderna och kommissionen dock velat såsom i motsatt riktning

verkande omständigheter beakta framför allt vad bolaget anfört rörande nu pågående löneförhandlingar ävensom i andra hand ovissheten om årets betareal och råsockerkvantitet. På grund härav ha nämnderna och kommissionen ansett sig kunna förorda, att multipeln för den låsta posten för året 1947/48 sättes till 18,17 öre per kilogram råsocker. Därvid förutsattes, att bolaget självt, utan vidare anspråk på staten, svarar för de ökade löneutgifter, som till följd av löneförhandlingar eller eljest kunna uppstå under den tid, som återstår tills kontraktet 1947/48 utlöper, att de nuvarande kvalitetserna å socker i huvudsak bibehållas oförändrade, d. v. s. att beloppet 18,17 öre hänför sig till s. k. krisraffinad, att beloppet står oförändrat vid skilda råsockerkvantiteter, samt att vid beräkningen av råsockerkvantiteten skall iakttagas de detaljregler, som upptagits i en promemoria den 6 februari 1947 angående råsockervolymens bestämmande, vilken för sockernämndens räkning granskats av laboratorn Karl-Ivar Skärblom i försvarets forskningsanstalt.

I skrivelsen den 13 mars 1947 har ordföranden i sockernämnden vidare meddelat, att sockerbolaget icke ansett sig kunna godtaga nämndernas och kommissionens förslag. Ordföranden i sockernämnden har därefter i skrivelsen den 11 april 1947 anfört att, sedan förhandlingarna om nytt löneavtal för sockerindustrien lett till uppgörelse, nämnderna och kommissionen framlagt nytt förslag till avtal rörande villkoren för sockertillverkningen m. m. under regleringsåret 1947/48. Härom har i sistnämnda skrivelse yttrats följande.

Genom det nya löneavtalet ha räknat från den 1 februari 1947 timlönerna höjts med 15 öre, varjämte tillägg eller höjda tillägg beslutats för nattskifts-, eftermiddagsskifts- och söndagsarbete m. m. Enligt anteckning vid ingåendet av det för året 1946/47 gällande kontraktet mellan staten och sockerbolaget har bolaget att självt svara för lönestegringen i vad gäller tiden för sagda kontrakts giltighet. Vad däremot angår året 1947/48, varom förhandlingar med bolaget nu pågå, belöper sig merkostnaden på grund av det nya löneavtalet till ett beräknat belopp av 1 861 000 kronor per år vid tillverkning av krisraffinad. Ytterligare har bolaget nu uppgivit, att för sagda tid måste räknas med en ny utgiftsstegring av 144 000 kronor på grund av ökade utgifter för pensioner. Bestridas kan ej, att utöver de kostnader, som åberopats för multipelns bestämmande till 18,17 öre, alltså nu tillkommit ett belopp av $(1\ 861\ 000 + 144\ 000 =) 2\ 005\ 000$ kronor. Om härifrån, såsom nämnderna och kommissionen alljämt anse berättigat ehuru bolaget bestritt detta, drages det belopp av 1 300 000 kronor, som förut omnämnts såsom avdrag å posterna avskrivningar och skatter, skulle ett belopp av i runt tal 700 000 kronor återstå, vilket bolaget bör få tillgodoräkna sig för höjande av multipeln 18,17. Vid en råsockerkvantitet av 285 000 ton motsvarar sagda tilläggsbelopp i runt tal 0,25 öre per kilogram råsocker, vilket leder till multipelns höjande till 18,42 öre per kg råsocker.

Ordföranden i sockernämnden har vidare i skrivelsen den 11 april 1947 meddelat, att nämnderna och kommissionen, efter ytterligare förhandlingar med sockerbolaget och i syfte att ernå uppgörelse, den 3 april 1947 för bolaget framlagt följande förslag till överenskommelse rörande villkoren för sockertillverkningen m. m. under regleringsåret 1947/48.

1. Det till propositionen nr 243/1946 fogade förslaget till kontrakt mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertill-

verkningen m. m. förnyas att gälla för tiden 1 augusti 1947—31 juli 1948, därvid i det nya kontraktet skola gälla följande under 2—6 angivna ändrade bestämmelser.

2. Vad i det äldre kontraktet säges om tiden $\frac{1}{8}$ 1946— $\frac{31}{7}$ 1947 skall i stället gälla tiden $\frac{1}{8}$ 1947— $\frac{31}{7}$ 1948 liksom vad i det äldre kontraktet säges rörande förhållandena den $\frac{31}{7}$ 1947 i stället skall avse den $\frac{31}{7}$ 1948.

3. Beträffande det i 2 § omnämnda betpriset skall i stället gälla vad som efter slutförda förhandlingar mellan statsdelegerade och styrelsen för Sveriges betodlars centralförening må varda överenskommet.

4. 3 § utgår i nya kontraktet.

5. Den i 5 § 1 mom. angivna multipeln 17,15 höjes till 18,43.

6. Beträffande »allmänna uttalanden från förhandlingarna» skall punkten 3 erhålla följande ändrade lydelse. »Det har vid bestämmandet av det i 5 § 1 mom. avsedda beloppet av 18,43 öre förutsatts, *dels* att bolaget självt, utan vidare anspråk på staten, svarar för de ökade löneutgifter, som kunna uppstå under den tid, som återstår tills kontraktet 1947/48 utlöper, *dels ock* att beloppet 18,43 hänför sig till s. k. skärpt krisraffinad.»

7. Från statsdelegerades sida förutsattes, att sockerbolaget medverkar till att uppgörelse ernås med betodlarföreningen, *dels* i den s. k. smutsprocentfrågan, *dels* i frågan om avstående från propaganda i betarealfrågan.

I skrivelsen den 11 april 1947 har ytterligare anförts följande.

Från sockerbolaget har den 9 april 1947 lämnats det svaret, att bolaget trots starka betänkligheter ansett sig böra godkänna förenämnda förslag, därvid bolaget i huvudsak förutsatt, att betarealen ej genom föreskrifter begränsades i vidare mån än som angäves å s. 33 i propositionen nr 243/1946 samt att sådan överenskommelse uppnåddes med betodlarföreningen, att en tillfredsställande betareal kunde påräknas år 1947.

Härmed torde avtalsläget vara klart vad sockerbolaget beträffar. Det nya avtalsförslaget torde böra underställas riksdagen, varjämte gällande införselmonopol å socker torde böra utsträckas att gälla till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 31 januari 1949.

Beträffande förhandlingarna med Sveriges betodlars centralförening om sockerbetspriset och övriga odlingsvillkor har i skrivelserna den 13 mars och den 11 april 1947 anförts bland annat följande.

Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt, som under åren 1942—1944 varit 4 kronor 50 öre, höjdes för år 1945 till 4 kronor 65 öre, varjämte odlarna i Öster- och Västergötland samt på Gotland och Öland sistnämnda år tillerkändes ett arealtillägg av 10 kronor per påbörjat halvt hektar, dock att arealtillägget begränsades till 5 kronor för odlingar, ej överstigande ett kvarts hektar. Till grundpriset har enligt gängse regler kommit tillägg för sockerhalt över 16 procent. Beträffande 1946 års odling blev efter ingående och långvariga förhandlingar betpriset detsamma som för år 1945 med bibehållet arealtillägg, men tillerkändes odlarna, såsom ytterligare förmåner till följd av ackordslönehöjningen i fjol, *dels* sänkning av priset å 300 kilogram chilesalpeter per hektar med 4 kronor per deciton, *dels* ytterligare rabatt åt odlarna tillkommande melass med 2 öre per kilogram vid tilldelning av 2 fat melass per hektar eller med 4 öre om blott ett fat om 250 kilogram lämnades. Dessa särskilda förmåner motsvarade ungefär 6,5 öre per deciton betor.

Vid de i år med betodlarföreningens styrelse bedrivna förhandlingarna ha odlarna bland annat begärt, att grundpriset per 100 kilogram betor skulle

höjas till 5 kronor 20 öre samt att odlingsarealen skulle så begränsas, att svårigheterna med arbetskraft ej bleve för allvarliga. Vidare har påyrkats ändring av bestämmelserna rörande smutsprocenten samt tilldelning av och rabatt å melass i enlighet med vad som hittills regelmässigt varit bestämt. I fråga om kvävegödselmedel ha odlarna önskat 500 kilogram per hektar, varvid priset borde bibehållas vid 19 kronor per deciton eller förra årets prisreduktionsbelopp inarbetas i betpriset. Odlarna ha vidare begärt bland annat, att den sedan många år utgående betodlaravgiften skulle bortfalla från och med år 1947 samt att statsanslag med 156 500 kronor skulle beviljas till inrättande under år 1947 av belastningsanordningar och att åtgärder skulle vidtagas för att de i fjol beslutade motsvarande anläggningarna bleve utförda.

Till stöd för yrkandet om betprisets höjning ha odlarna framhållit, att fjolårspriset varit för odlarna ogynnsamt, att svårigheterna att erhålla arbetskraft gjorde många betodlare rätt obenäga att odla betor med mindre betalningen bleve fullt tillfredsställande, att erfarenheten tycktes visa att betskördarna per hektar vore i avtagande, samt att höjningen av arbetslönerna borde få slå igenom i betpriset. Kostnadsstegringarna ha av betodlarna beräknats till 101 kronor 38 öre per hektar, motsvarande 30 öre per deciton betor vid en betskörd av 328 deciton per hektar, vilket utgör det senaste treårsmedeltalet. Därjämte borde fjolårspriset — enligt odlarna kalkylerat på ett tidigare treårsmedeltal av 340 deciton per hektar, vilket nu sägs för högt — omräknas på basis av en hektarskörd av allenast 328 deciton, varigenom förra årets grundpris 4 kronor 65 öre ökades till 4 kronor 84 öre. Summan av sistnämnda belopp samt nyssangivna kostnadsstegring av 30 öre och fjolårsrabatterna å chilesalpeter och melass eller 6 öre, utgjorde det av odlarna framförda nya grundpriset, 5 kronor 20 öre.

Nämnderna och kommissionen ha vid betpriserförhandlingarna haft att hålla sig till särskilda av statens livsmedelskommissions utredningsbyrå nu utförda beräkningar rörande produktionskostnaderna för sockerbeter av 1946 och 1947 års skörd. Dessa beräkningar grunda sig bland annat på nya representativa undersökningar hos ett stort antal sockerbetsodlare. Bearbetningen och sammanställningen ha delvis måst ske under den tid, förevarande förhandlingar pågått, därvid livsmedelskommissionens utredningsbyrå sökt samråda med representanter för betodlarföreningen för att få eventuella skiljaktigheter i antaganden om å-pris m. m. uppklarade. Av beräkningarna framgår dels att fjolårets betpris, som vid medelsockerhalten uppgick till 5 kronor 12 öre per deciton, ganska avsevärt översteg den enligt undersökningen framräknade produktionskostnaden inklusive kapitalränta, vilken kostnad vid fjolårets faktiska medelskörd uträknats till 4 kronor 74 öre, dels ock att en jämförelse mellan produktionskostnaden åren 1946 och 1947 giver vid handen, att kostnadsstegringen stannar vid i runt tal 2 procent. Ytterligare kan ur beräkningarna framläsas, att den antagliga produktionskostnaden för 1947 års sockerbetsodling blir, därest hektarskörden nedsattes till senaste treårsmedeltal eller 328 deciton, i runt tal 4 kronor 75 öre per deciton. Mot bakgrunden av dessa belopp ha nämnderna och kommissionen, även under hänsynstagande till att kalkyler av förevarande art alltid måste betraktas såsom i någon mån osäkra men dock i stort sett vägledande, omöjligt kunnat giva vitsord åt odlarnas beräkningar och yrkande i avseende å betprisets höjd.

Odlarna å sin sida ha vid genomgång av livsmedelskommissionens utredningsbyrås beräkningar anmärkt på vissa poster, därvid de — efter att tidigare ha ansett uppgifterna om fastighetskapitalet och antalet manstimmar för låga — till sist särskilt anmärkt på att avgångsposten betmassa och blast vore för högt beräknad. Enbart på denna grund borde enligt deras uppfattning företagas en uppräknig av produktionskostnaden 4 kronor 75 öre med

15 öre. Vad angår den mellan åren 1946 och 1947 upprättade jämförande kalkylen har vid förhandlingarna den av betodlarna anlitade och åberopade bokföringsexperten vitsordat, att jämförelsen vore rättvisande och att kostnadsstegringen, där särskilt arbetslönerna verkade i uppgående men konstgödselpriserna i nedgående riktning, från år 1946 till år 1947 alltså stannade vid i runt tal 2 procent.

Enär förhandlingarna på grund av de olika utgångspunkterna svårligen kunde komma in i ett skede, där uppgörelse kunde skymtas, avbrötos förhandlingarna. Sedan nämnderna och kommissionen i vissa specialfrågor förhandlat med sockerbolaget och andra av ärendet berörda, återupptogs emellertid förhandlingarna mellan nämnderna och kommissionen samt styrelsen för betodlarföreningen den 9 och 10 april 1947. Därvid kunde enighet uppnås beträffande andra förhandlingsfrågor än betpriset, varefter det slutliga förhandlingsarbetet koncentrerades å prisfrågan. Från odlarnas sida betonades, att den sena våren med för säddeu ogynnsam väderlek i hög grad försämrat skördeutsikterna för sockerbetor år 1947. Detta samt svårigheterna att erhålla van arbeidskraft i förening med fjolårets enligt odlarnas mening ogynnsamma betpris hade medfört, att intresset för betodlingen i år väsentligt nedgått. Skulle en någorlunda tillfredsställande odlingsareal kunna uppnås samt betodlarnas stämman tänkas antaga odlingsvillkoren, måste betpriset enligt betodlarnas uppfattning avsevärt höjas. Styrelsen kunde för stämman förorda ett grundpris av 5 kronor 10 öre per deciton. Därutöver skulle fjolårets extra rabatter å chilesalpeter och å melass kvarstå.

De villkor i avseende å 1947 års betodling, som nämnderna och kommissionen slutligen förordat, framgå av följande vid förenämnda sammanträde den 10 april 1947 framlagda förslag i ämnet.

1. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt bestämmes till 5 kronor. Dessutom erhålla de odlare, som år 1947 teckna kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger en kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

2. Prisbestämmelserna å sockerbetor i övrigt behållas oförändrade från år 1946.

3. Det förutsattes, att vad som närmast föregående år överenskoms och uttalades om betarealen och teckningsrätten för en var odlare behålles oförändrat för år 1947. Alltså lämnas odlingen i princip så till vida fri, att en var odlare får själv bestämma den areal han år 1947 vill teckna, men därjämte skall särskilt iakttagas, att odlingen i Västergötland och Östergötland ävensom de åren 1944—1947 nytillkommande odlingarna samt odlingar, där teckningen år 1947 ej överstiger 2 hektar, lämnas helt fri, medan sammanlagda teckningen år 1947 från andra odlare än nyss nämnda ej får överstiga den areal, som sistnämnda grupp odlare sammanlagt odlat år 1942. Vad betodlarföreningens styrelse den 1 mars 1944 uttalat mot propaganda för arealminskning och för uppnående av 1942 års areal skall gälla även beträffande teckningen år 1947 med iakttagande tillika av vad som år 1946 överenskoms därom, att funktionärer inom betodlarorganisationer ej vore betagna rätten att lämna rent sakliga uppgifter och därpå grundade åsikter om betodlingen och betingelserna härför. — Det förutsattes, att sockerbolaget ej

självtt eller genom sina funktionärer å sin sida bedriver propaganda beträffande betarealerna; dock att ej heller bolaget skall vara betaget rätten att låta framföra sakliga synpunkter och därpå grundade åsikter rörande för odlingen betydelsefulla frågor, varjämte det undantaget gäller, att hinder ej möter för bolaget att propagera för säkerställande av en för bruken i Karlshamn, Lidköping och Linköping erforderlig areal (för Karlshamn dock endast beträffande odlingar utanför Skåne) samt för återvinnande av den areal, som bortfallit på Gotland.

4. Den i 5 § betodlingskontrakten nu förefintliga bestämmelsen rörande fraktbetalning, då smutsprocenten överstiger 10 men icke 25, ändras sålunda: »Om smutsprocenten i genomsnitt för en odlares totala betleverans på järnväg eller av sockerbolaget befraktad bil under kampanjen överstiger 12 procent men icke 25 procent av betornas bruttovikt, är leverantören skyldig att ensam betala hela frakten för överstigande jord.»

5. Beträffande frågan om rätt för odlare att i särskilda fall plöja upp be-
sätt betfält, har sockerbolaget utlovat att skyndsamt behandla dylika frågor.

6. Här ej särskilt nämnda bestämmelser i gällande betodlingskontrakt behållas jämväl för år 1947 under iakttagande tillika av vad som överenskommit vid de direkta förhandlingarna mellan betodlarföreningen och sockerbolaget.

7. I enlighet med begäran av odlarna skall den sedan flera år utgående betodlaravgiften av intill 4 kronor per hektar för 1947 års odling bortfalla.

8. Beträffande melasstilldelningen år 1947 erhåller betodlare *ett fat* om cirka 250 kilogram per påbörjat hektar till ett pris av 3 öre per kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och 4 öre per kilogram beträffande därefter uttagen kvantitet. Uttages mer än ett fat per hektar, betalas överstigande del efter 14 öre per kilogram.

9. Beträffande tilldelningen av kvävegödselmedel antecknas, att betodlarna enligt vad statens livsmedelskommission meddelat komma att år 1947 tilldelas 500 kilogram dylika gödselmedel, därav 400 kilogram chilesalpeter per hektar (den senare till ett pris av 23 kronor per 100 kilogram).

10. Beträffande frågan om gummihjulsutrustningen för betkörningsvagnarna antecknas, att statens industrikommission ställt i utsikt lika välvillig behandling som i fjol.

11. I avseende å traktortågen antecknas, att den intill den 1 april 1947 gällande dispensförordningen nu förlänats förlängd giltighet.

12. Betodlarnas önskemål om bibehållande för år 1947 av vad hittills gällt om visst statsbidrag till kockahushåll för betarbetare samt reseersättning för dylika arbetare torde, enligt vad som inhämtats från statens arbetsmarknadskommission, bliva tillgodosedda.

13. Det förutsattes, att arbetsförmedlingsmyndigheterna effektivt medverka till att erforderlig arbetskraft för betornas skötsel och upptagning finnes till förfogande.

14. Liksom skett åren 1943—1946 vilja statsdelegerade förorda, att någon fraktfördrying icke heller år 1947 kommer till stånd för betor eller betmassa, vare sig vid statens eller enskilda järnvägar. Att märka är dock att inom järnvägsstyrelsen pågår viss utredning om utjämnande av frakterna å betmassa, därvid delegerade förutsätta, att järnvägsstyrelsen i ämnet samråder med bland annat betodlarföreningen.

15. Statsdelegerade förorda, att höjning av frakter för betor eller betmassa, där transporten genom sockerbolagets försorg skedde per bil eller båt, ej vidtages för nästa kampanj.

16. Beträffande betlastningsanordningarna antecknas *dels* att statens sockernämnd tillstyrkt statsanslag år 1947 för inrättande av dylika anläggningar (vid Harplinge, Vitaby, Skottorp, Charlottenlund, Önnestad och Strö stationer) samt till vissa nockspel, *dels* att statsdelegerade sökt påskynda erforderliga leveranser för samt uttalar sig för önskvärdheten av färdigställande till i höst av de i fjol beslutade motsvarande anläggningarna (för ett anslag av 328 800 kronor till betlastningsanordningar vid Näsbyholm, Vollsjö, Harlösa, Hunneberg, Tomelilla, Skytts-Tomarps, Kungstorp och Spannarp stationer jämte vissa nockspel).

17. Det i detta förslag (vilket är ett sammanhängande helt) angivna betpriset är det sista och yttersta bud, vartill statsdelegerade erhållit regeringens bemyndigande att få gå. Delegerade vädja därför till betodlarföreningen att antaga förevarande förslag, varå svar önskas senast den 19 innevarande april.

I skrivelsen den 21 april 1947 har ordföranden i statens sockernämnd anfört i huvudsak följande.

När nämnderna och kommissionen i sitt förslag den 10 april 1947 satte betpriset till 5 kronor per deciton, skedde detta bland annat i syfte att söka säkerställa sockerbetsodlingens uppehållande, vilket i nuvarande läge å importmarknaden och med hänsyn till sockrets betydelse för folkhushållet måste vara av stor vikt. Den föreslagna höjningen av betpriset från 4 kronor 65 öre till 5 kronor per deciton motsvarar en faktisk prisförbättring av ungefär 32 öre per deciton, enär fjolårets extra prisrabatt å chilesalpeter icke bibehållits. Å andra sidan innebär årets förslag i avseende å fraktkostnaderna för jord i betorna en till ett öre per deciton uppskattad förmån för odlarna. Denna prishöjning täcker mer än väl hela den lönestegring, som under året inträder för betodlingen. Nämnderna och kommissionen hade även anledning utgå från att samtliga de i förhandlingarna den 10 april 1947 deltagande ledamöterna i styrelsen för betodlarföreningen till sist ansågo sig böra vid framläggandet av förslaget för föreningens stämma förorda detta till antagande.

Emellertid har nu stämman, som avhållits i Malmö den 19 april 1947, efter votering avslagit förslaget samt förklarat sig kunna godkänna odling endast till ett grundpris av 5 kronor 20 öre per deciton och på av nämnderna och kommissionen föreslagna villkor i övrigt, under förutsättning att statsmakterna godkände detta stämmans förslag senast den 26 april 1947.

Med anledning av den ståndpunkt betodlarföreningen sålunda intagit har betodlingsfrågan kommit i ett mycket allvarligt och betänkligt läge. Visserligen är det av synnerligen stor vikt, att landets försörjning med socker under nästa konsumtionsår kan uppehållas i tillfredsställande omfattning genom inhemsk produktion. Då emellertid det av nämnderna och kommissionen föreslagna betpriset, som framkommit efter synnerligen omfattande och grundliga överväganden, måste anses skäligt avvägt samt det synes uteslutet att efterkomma stämmans efter votering uppställda krav på ytterligare betydande höjning av betpriset, ha nämnderna och kommissionen nödgats förklara sig intet ytterligare kunna åtgöra eller förorda i årets betodlingsfråga.

Infriande av statens garanti till Svenska sockerfabriksaktiebolaget.

Som förut framhållits är Svenska sockerfabriksaktiebolaget enligt avtal med svenska staten tillförsäkrat ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. I avtalet stadgas tillika, att bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter. Å andra sidan har staten enligt avtalet åtagit sig att, med viss inskränkning, svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därest vid avtalstidens utgång skulle kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, skall staten — om annan uppgörelse ej träffas — till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår.

I skrivelse den 12 augusti 1946 har *statens sockernämnd* anmält, att därest någon ändring icke skedde i sockerpriset ett belopp av 25 500 000 kronor syntes erforderligt för infriande av statens garanti till Svenska sockerfabriksaktiebolaget för verksamhetsåret 1946/47. Sedermera har sockernämnden *dels* i skrivelse den 19 november 1946 framlagt förslag om viss höjning av priserna å socker och sirap, *dels ock*, såsom av den föregående redogörelsen framgår, i skrivelse den 10 april 1947 uttalat, att, sedan priserna å socker och sirap höjts från och med den 2 januari 1947, för innevarande regleringsår skulle erfordras ett prisregleringsanslag av ungefär 1 300 000 kronor, därest detta belopp icke ansåges böra överbalanseras till regleringsåret 1947/48 för att då täckas av den för sistnämnda år påräkneliga inkomsten.

För täckande av de ökade kostnaderna i anledning av de av statens sockernämnd, statens livsmedelskommission och statens priskontrollnämnd framlagda, i det föregående återgivna förslagen rörande betpris och avtal med sockerbolaget för regleringsåret 1947/48 har i förut omförmälda skrivelse den 11 april 1947 förordats en höjning av sockerpriset med tre öre per kilogram raffinerat socker och sirap. Här om har i sistnämnda skrivelse anförts följande.

Föreliggande förslag om höjt betpris och höjd multipel för täckande av den låsta posten vid sockertillverkningen föranleda behov av höjning av priserna å socker och sirap. Höjningen av priset per deciton betor med 16 procent sockerhalt uppgår till 35 öre, vilket för ett deciton betor av medelsockerhalt motsvarar i runt tal 37 öre. Då ett deciton betor med medelsockerhalt lämnar i runt tal 15 kilogram raffinad och sirap tillhoppa, torde den föreslagna betprishöjningen motsvara ungefär 2,5 öres höjning av priserna å socker och sirap. Härtill kommer höjningen av multipeln för den låsta posten för industrien eller 1,28 öre per kilogram råsocker, vilket motsvarar i runt tal 1,4 öre per kilogram raffinad och sirap. Uträknat på nu antytt sätt skulle alltså priserna å socker och sirap behöva höjas med 4 öre per kilogram, därest höjningen begränsas att avse jämnt ett år och endast lägges å den myckenhet, som beräknas säljas under sagda tid.

Lämpligare synes emellertid vara, att — vilket nu är möjligt — fördela höjningens effekt å en något längre tid än ett år. Sålunda synes höjningen kunna begränsas till 3 öre per kilogram raffinad och sirap, om den företages redan den 1 maj 1947 i stället för vid det nya kontraktsårets ingång den 1 augusti 1947. Ytterligare är att märka, att enligt 5 § 3 mom. av kontraktet mellan staten och sockerbolaget en prishöjning å sockret i mellanhavandet mellan staten och bolaget skall föranleda motsvarande uppskrivning av värdet å utgående sockerlager, vilket leder till ett tillgodohavande för staten, som i någon mån kompenserar en eljest större prishöjning. I betraktande av att höjningen av betriset medför en kostnadsstegring av cirka 6 700 000 kronor och ökningen av multipeln för den låsta posten av cirka 3 700 000 kronor eller alltså en sammanlagd kostnadsstegring av i runt tal 10,4 miljoner kronor, medan å andra sidan försäljningen av raffinad och sirap beräknas komma att uppgå till i runda tal 70 000 ton under tiden $\frac{1}{5}$ — $\frac{31}{7}$ 1947 och 250 000 ton under tiden $\frac{1}{8}$ 1947— $\frac{31}{7}$ 1948 samt sockerlagret den $\frac{31}{7}$ 1948 beräknas till cirka 105 000 ton, kan uträknas, att om prishöjningen företages redan den 1 maj 1947 denna kan begränsas till 3 öre per kilogram raffinerat socker och sirap. Härigenom komma priskurantpriserna för partihandeln att bli för krossmelis 63 öre, för bitsocker 69 öre och för sirap 56 öre, allt per kilogram. Sockernämnden, som jämväl härom samrått med priskontrollnämnden och livsmedelskommissionen, tillåter sig hemställa om dylik höjning vid bifall i övrigt till vad nämnderna och kommissionen i ärendet föreslagit.

Anordningar för lastning och lossning av sockerbetor.

I syfte att underlätta järnvägstransporter av sockerbetor ha sedan år 1940 särskilda åtgärder vidtagits genom byggande vid olika järnvägsstationer inom betdistrikten av arbetsbesparande anordningar för lastning och lossning av betor. För ändamålet ha anvisats *dels* till Bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor tillhopa 1 250 000 kronor, *dels* till Anordningar för lastning och lossning av sockerbetor vid statens järnvägar sammanlagt 4 515 000 kronor, *dels* ock till Lån till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor 400 000 kronor. Från statens järnvägars dispositionsanslag ha dessutom tagits i anspråk 823 800 kronor för dylika anordningar vid statens järnvägar. Kungl. Maj:t har den 21 juni 1940 utfärdat kungörelse (nr 547) angående bidrag och lån av statsmedel till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor, vilken kungörelse ändrats genom kungörelsen nr 199/1943.

I skrivelse den 29 augusti 1946 har *Sveriges betodlares centralförening* — under framhållande av den avgörande betydelse tillfredsställande lastningsanordningar numera hade för en rationellt bedriven sockerbetsodling — hemställt, att vissa lastningsanordningar för sockerbetor måtte komma till stånd inom II och III distrikten vid statens järnvägar.

Över denna skrivelse ha yttranden avgivits av statskontoret, järnvägsstyrelsen, statens arbetsmarknadskommission, statens industrikommission och statens sockernämnd.

Järnvägsstyrelsen har i sitt yttrande framhållit, att distriktschefen vid III distriktet låtit verkställa utredning om kostnaderna för de av föreningen önskade nya eller förbättrade belastningsanordningarna. Genomförandet av dessa arbeten skulle medföra en kostnad av 189 500 kronor. Härmed avsåges följande arbeten.

Nyanläggningar.

Anskaffning av mekanisk belastningsapparat och i förekommande fall därav betingad komplettering av spår-system och tillfartsvägar vid stationerna Harplinge, Vitaby och Skottorp för en kostnad av kronor 110 000

Utbyte.

Utbyte av befintlig lastningsanordning jämte därav föranledda kompletteringsarbeten vid stationen Charlottenlund för en kostnad av » 38 500

Kompletteringar och ändringar.

Uppsättning av 10 elektriska nockspel för framdragning av vagnar för en kostnad av » 38 000

Ändring av betelevatorer vid stationerna Önnestad och Strö för en kostnad av » 3 000

Summa kronor 189 000.

Järnvägsstyrelsen har vidare framhållit, att distriktschefen ansett, att i de fall, där så låte sig göra utan olägenhet, begagnade men efter översyn fullt brukbara lastningsapparater borde komma till användning, varvid anläggningskostnaderna skulle kunna nedbringas till 157 000 kronor. För det fall att statsmakterna ansåge sig böra bevilja ytterligare medel till belastningsanordningar, ville styrelsen för sin del förorda vad distriktschefen föreslagit.

Beträffande frågan huruvida ytterligare anslag överhuvud taget borde utgå för ändamålet, avskrivning av beviljade medel genom anslag å driftbudgeten och skälig motprestation från betodlarnas sida i form av utfästelse att i största möjliga utsträckning anlita järnvägarna för bettransporter har järnvägsstyrelsen hänvisat till sitt i propositionen nr 243/1946 återgivna yttrande över en av centralföreningen den 27 september 1945 gjord framställning.

Statskontoret har framhållit, att ämbetsverket i yttrande den 19 oktober 1945 över en av centralföreningen den 27 september samma år gjord framställning uttalat, att de huvudsakligen folkhushållningspolitiska skäl, som kunnat motivera att staten helt bekostat utförandet av ifrågavarande anordningar, icke längre hade samma giltighet och att, såvitt statskontoret hade sig bekant, alltjämt saknades garantier för att järnvägarna även sedan fullt normala förhållanden inom kommunikationsväsendet inträtt skulle komma att anlitas för bettransporter i större omfattning. Därest ytterligare anordningar för lastning och lossning av betor skulle anses behövliga, borde kostnaderna därför fördelas mellan staten, föreningen och eventuellt sockerbolaget, förslagsvis på så sätt att statsbidraget begränsades till högst hälften av kostnaderna. I anslutning härtill har statskontoret anfört, att föreva-

rande framställning från centralföreningen icke föranledde annat yttrande från statskontorets sida än att de nyss återgivna synpunkterna numera gjorde sig gällande med ökad styrka.

Statens arbetsmarknadskommission har förklarat, att kommissionen ansåge sig böra tillstyrka framställningen under villkor, att vid arbetena sysselsattes allenast de arbetstagare, som vederbörande länsarbetsnämnd bestämde sedan nämnden funnit dem icke lämpligen böra sysselsättas i annan verksamhet i trakten eller anvisas arbete i annan del av landet. Det borde vidare ankomma på länsarbetsnämnden att med hänsyn till förhållandena å arbetsmarknaden besluta om tid för påbörjandet av företagen samt, i den mån nämnden funne det erforderligt, om avbrott i arbetena.

Statens industrikommission har uttalat, att kommissionen icke hade något att erinra mot att erforderliga medel ställdes till förfogande för utförande av de av föreningen ifrågasatta arbetena. Kommissionen har emellertid framhållit, att anläggningarna knappast kunde väntas bli färdiga förrän till betkampanjen år 1948, enär stor orderanhopning rådde hos verkstäderna samt avsevärda svårigheter med materielanskaffningen förelåge.

Statens sockernämnd har i sitt den 19 september 1946 dagtecknade yttrande anført, att kostnaderna för ifrågavarande anläggningar syntes kunna nedbringas till 156 500 kronor. Nämnden har vidare uttalat, att nämnden ansåge anläggningarna vara av den betydelse icke minst med hänsyn till knappheten på arbetskraft att de borde komma till stånd. Enligt nämndens åsikt vore det emellertid skäligt, att kostnaderna för anläggningarna fördelades mellan statens järnvägar och betodlarna.

Föredraganden.

Under en följd av år ha statsmakterna genom avtal med såväl sockerindustrien som betodlarna reglerat sockernäringen i landet. Huvudprincipen för regleringen har varit, att staten enligt vissa bestämmelser tillförsäkrat Svenska sockerfabriksaktiebolaget ensamrätt till import av socker mot det att bolaget åtagit sig att inbjuda till teckning av kontrakt om sockerbetsodling i enlighet med av staten godkända grunder, varjämte till och med år 1945 gällt, att odlingskontrakt med det bestämda betpriset icke skulle få slutas med mindre odlaren avlämnat förbindelse angående betarbetarlönerna. Sedan fem år tillbaka garanterar staten därjämte bolaget täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att bolaget är redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. I huvudsak synas även för nästa tillverkningsår samma principer som hittills tillämpats böra gälla för sockernäringens reglering. Ett avtal mellan staten och sockerbolaget rörande sockerproduktionen bör alltså även i år genomföras.

Vid förhandlingar mellan å ena sidan statens sockernämnd, statens livsmedelskommission och statens priskontrollnämnd samt å andra sidan repre-

sentanter för Sveriges betodlares centralförening ha nämnderna och kommissionen framlagt förslag rörande villkoren för sockerbetsodlingen under år 1947. Dessa villkor ha sedermera godkänts vid föreningsstämma den 29 april 1947. Enligt villkoren för 1947 års odling skall grundpriset bliva 35 öre högre än för 1946 års odling eller 5 kronor för 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt. Dessutom skall till odlare, som år 1947 tecknar kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor. För odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, skall arealtillägget dock utgå med allenast 5 kronor. Reglering av priset efter sockerhalt skall ske enligt tidigare tillämpade grunder. I fråga om melasstilldelningen skall gälla, att betodlare skall erhålla ett fat melass om ungefär 250 kilogram per påbörjat hektar odlade sockerbeter till ett pris av 3 öre per kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och 4 öre per kilogram beträffande därefter uttagen kvantitet. Därest mer än ett fat per hektar uttages, skall den överstigande delen betalas efter 14 öre per kilogram. Tilldelningen av kvävegödselmedel skall fastställas till 500 kilogram, därav 400 kilogram chilesalpeter, per hektar. Priset å denna kvantitet chilesalpeter har satts till 23 kronor per 100 kilogram eller 4 kronor högre än föregående år. Den sedan flera år tillbaka utgående betodlaravgiften av intill 4 kronor per hektar skall bortfalla. I den mån intet särskilt omnämnts i det av nämnderna och kommissionen framlagda förslaget skall gälla vad förra året tillämpades. De sålunda upptagna villkoren rörande sockerbetsodlingen under år 1947 synas böra godtagas.

Härefter torde jag till behandling få upptaga frågan om nytt avtal mellan staten och sockerbolaget. Enligt det gällande avtalet omfattar statens kostnadsgaranti ej avskrivningar, underhåll, skatter, visst mindre belopp till bolagsstyrelsens fria disposition, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfrö, försäkringar samt förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan bolaget får för täckande av dessa poster tillgodoräkna sig ett belopp av 17,15 öre per kilogram tillverkat råsocker. I det av myndigheterna framlagda förslaget har förordats, att denna låsta kostnadspost skulle höjas med 1,28 öre till 18,43 öre. Vad myndigheterna sålunda föreslagit har godtagits av bolaget. Därvid har förutsatts, att bolaget självt utan vidare anspråk på staten svarar för de ökade löneutgifter, som kunna uppstå under tiden tills kontraktet utlöper samt att beloppet 18,43 öre hänförs sig till s. k. skärpt krisraffinad. Även jag finner mig kunna tillstyrka, att den låsta kostnadsposten bestämmes till 18,43 öre.

I anslutning till det anförda har utarbetats ett förslag till kontrakt mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. under tiden den 1 augusti 1947 — den 31 juli 1948 med därtill fogade allmänna uttalanden från förhandlingarna (*bilaga 1*). Förslaget ansluter sig utom i vad avser den låsta kostnadsposten och betpriset i det väsentliga till nu gällande kontrakt, dock har i anslutning till vad jag förut anfört den ändringen vidtagits, att bolaget icke vidare skall vara skyldigt att tillse att

betodlare, som ingår eller övertager betodlingskontrakt för år 1947, till statens sockernämnd erlägger betodlaravgift. I övrigt tillåter jag mig hänvisa till kontraktsförslagets lydelse, som ej synes tarva ytterligare motivering.

Det nu ifrågasatta avtalet synes lämpligen i huvudsak böra gälla under tiden den 1 augusti 1947—den 31 juli 1948. Såsom framgår av avtalets innehåll komma emellertid vissa av bestämmelserna att få giltighet även efter sistnämnda tidpunkt.

Grunderna för avtalet böra underställas riksdagen. Med hänsyn till rådande ovissa förhållanden kan den situationen möjligen inträffa, att under avtalstiden vissa ändringar i de avtalade bestämmelserna kunna bli nödvändiga. Jag förutsätter, att den omständigheten att avtalsgrunderna prövats av riksdagen ej skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, därest så av väsentligt ändrade förhållanden påkallas, med berörda parter överenskomma om av dylika omständigheter motiverade jämkningar i kontraktet ävensom eljest företaga de mindre jämkningar, som kunna finnas påkallade.

Vidare förutsättes, att riksdagen fattar beslut, att för tiden från den 31 januari 1948, då nu gällande importmonopol utgår, till och med viss framtida tidpunkt rätt att till riket införa socker icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Meddelande av erforderliga närmare föreskrifter torde få ankomma på Kungl. Maj:t. Det bör givetvis iakttagas, att importrätten lämnas fri beträffande de i 1 § andra och tredje styckena av kontraktet avsedda fallen. Beträffande den tidpunkt då införselmonopolet skall utlöpa, är att märka, att, ehuru avtalet med bolaget är avsett att utgå den 31 juli 1948, det med hänsyn till statens garanti rörande bolagets vid sagda dag förefintliga sockerlager synes nödvändigt, att riksdagens beslut om införselmonopolet får den innebörd, att Kungl. Maj:t har möjlighet att utsträcka giltighetstiden för detsamma intill dess garantien infriats genom lagrets försäljning, vilket kan antagas ha skett vid ingången av februari månad 1949.

Av vad sockernämnden uppgivit framgår, att för sockerbolaget i anledning av sockerregleringen uppstått en förlust, som för verksamhetsåret 1946/47, sedan priserna å socker höjts från och med den 2 januari 1947 i anslutning till omsättningsskattens avveckling, av sockernämnden uppskattats till 1 300 000 kronor. Enligt avtalet med bolaget är staten skyldig att täcka denna förlust. I anslutning till vad sockernämnden anfört synes emellertid detta belopp böra balanseras över till verksamhetsåret 1947/48. Något anslag för täckande av ifrågavarande beräknade förlust synes därför icke nu böra äskas. Jag torde i detta sammanhang få erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 2 maj 1947 i överensstämmelse med myndigheternas hemställan förordnat om höjning av sockerpriset med 3 öre per kilogram raffinerat socker och sirap från och med den 7 i samma månad.

Tillika torde jag få erinra, att Kungl. Maj:t tidigare denna dag bemyndigat järnvägsstyrelsen att av statens järnvägars dispositionsanslag taga i anspråk högst 156 500 kronor för vidtagande av ytterligare betlastningsanordningar vid statens järnvägar. Frågan om avskrivning av investeringsbeloppet lär

framdeles få anmälas av chefen för finansdepartementet. Vid bedömandet av denna fråga torde hänsyn böra tagas till att betlastningsanordningarnas utförande ingår såsom ett led i den med betodlarna träffade uppgörelsen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1948 till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 31 januari 1949, rätt att till riket införa socker (tulltaxe-nummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt;
- 2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt; samt
- 3) medgiva, att avtal må träffas mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förut anfört.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Eklund.

Bilaga 1.

Förslag

till

Kontrakt

**mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget
angående sockertillverkningen m. m. under tiden 1 augusti
1947—31 juli 1948.**

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 9 § omförmälda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tulllager eller provianteringsfrilager av nyss omförmälda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utän hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av sålunda importerat socker sker med anlitande av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro förenade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 4 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande inkomsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1947 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 5 kronor. Dessutom skall till odlare, som år 1947 tecknar kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

I betodlingskontrakten skall intagas erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställan av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bli bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Lidköpings, Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningsersättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som härom tidigare tillämpats.

3 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid socker-tillverkning erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t.

4 §.

För räkenskapsåret 1 augusti 1947—31 juli 1948 är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt följande grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader,

körsel, vagnshyra, betfrö och försäkringar samt ej heller förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 18,43 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Sagda öretal blir bestående oavsett produktionens storlek.

Samtliga i närmast föregående stycke omförmälda poster skola omfatta enahanda utgifter som tidigare regelmässigt plägat hänföras till respektive kostnadspost, och äger bolaget alltså icke å konton, som falla under statsgarantien, överflytta vad som av bolaget tidigare plägat bokföras å i detta moments första stycke avsedda konton eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av nu nämnt slag. Under avskrivningar skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillverkning, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tidigare avförts före bokslutet å respektive konton.

Skulle före kontraktstidens utgång den 31 juli 1948 sådana förändringar beträffande en eller flera av i detta moment avsedda kostnadsposter inträda i pris- eller lönehänseende, som i fråga om höjning ej kunnat av bolaget rimligen undvikas och vilka sammanlagt medföra väsentlig stegring eller nedgång i summan av sagda kostnadsposter, skall efter påfordran av någondera parten förhandlingar mellan dem upptagas i syfte att åstadkomma härav föranledd skälig jämkning av förenämnda belopp av 18,43 öre.

I den mån sockertillverkningen så bedrives, att råsocker av sedvanlig typ ej erhålles såsom mellanprodukt, utan framställningen inriktas på annan vara av ena eller andra slaget, skall liksom hittills erforderlig omräkning verkställas för fastställandet av den mängd råsocker, som skulle ha framkommit vid tillverkning enligt tidigare sedvanlig framställningsmetod.

I den mån under avtalstiden särskilda kostnader uppkomma på grund av beredskapslagring av socker och eventuell kvalitetsförsämring därvid, få dessa kostnader läggas utanför de i förevarande moment avsedda posterna och alltså omfattas av statsgarantien.

Det förutsättes, att den under år 1940 tillämpade utdelningen till bolagets aktieägare ej får höjas.

2 mom. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må upptagas i bokslutet den 31 juli 1948, skall gälla, att räkenskapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbeholdningen av varan till storleken sammanfaller med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma å-pris, som gällt för det ingående. Med ingående lager och lagervärden förstås här de, som förelågo den 1 augusti 1939. Vid sockerfabrikationen använd torv från av bolaget ägd mosse får debiteras sockerrörelsen med högst gällande normalpris för varan eller, därest normalpris ej fastställts, med högst ett pris, som efter vederbörliga värme- och värdeberäkningar kan anses motsvara billigaste inköpspris för maskintorv.

Därest lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1948 till

kvantiteten överstiger det ingående lagret den 1 augusti 1939, skall den över-skjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga in-köpskostnaden.

Där lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1948 under-stiger det den 1 augusti 1939 förefintliga normallagrets storlek, skall be-träffande underskottet den s. k. rekonstruktionsprincipen tillämpas. Detta innebär i huvudsak, att för återanskaffning av den bristande lagerkvantite-ten skall, i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt, genom belastning av årets drift avsättas så stort belopp, att det — med ut-gångspunkt från å ena sidan det vid bokslutstillfället gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset å normallagret — förslår för lagrets återuppbyggande till normalkvantiteten. Av vad sålunda avsatts, här benämnt förnödenhetens *rekonstruktionsfond*, får bolaget var-ken under eller efter kontraktstiden tillgodogöra sig mer än högst vad som motsvarar det belopp, som bolaget den 1 augusti 1939 — med utgångspunkt från å ena sidan det sist sagda dag gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset — ägde såsom lagerreserv sagda dag i normallagret för varan. Vad rekonstruktionsfonden härutöver innehåller får, under iakttagande av vad nedan sägs, användas — förutom till statsreglering-ens gottskrivande under avtalstiden för det fall, att rekonstruktionsfonden vid prisfall å varan nedgår under året — allenast för återställning av lag-ret. I syfte att återanskaffningen ej sker till högre värden än nödigt är, skall bolaget rörande återanskaffningen samråda med statens sockernämnd eller annat av Kungl. Maj:t utsett organ. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till staten överlämna vad av rekonstruktionsfond ej åtgått för vederbörlig återställning av lagret. Därest bolaget på något av kontona brännmaterialier och emballage har brist i normallagret men utanför normallagret har förråd av eller kontrakt på ersättnings- eller surrogatvaror, som bolaget måst an-skaffa för att trygga försörjningen av på dessa konton förda varuslag, är bolaget berättigat att nedskryva dessa varor till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor, där-vid hänsyn skall tagas till ersättningsvarornas användningseffekt i bolagets drift respektive försäljning, men skola dessa därefter anses ingå i normal-lagret och hänsyn till dem alltså tagas vid fastställande av rekonstruktions-fondens belopp. Nedskrivning må dock ej ske å större kvantitet än som efter nyss angiven omräkning erfordras för utfyllnad av normallagret. — Där-est enighet ej ernås mellan statens sockernämnd och bolaget rörande de i detta stycke omförmälda dagsnoteringarna å förnödenheter eller mellan det statliga organet och bolaget rörande villkoren i övrigt för ett verkställande efter kontraktstidens utgång av lageråterställningen, skall dylik tvistefråga avgöras av skiljemän enligt lag.

3 mom. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltnings-berättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavan-det mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under

räkenskapsåret 1947/48 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringkostnader. Å andra sidan skall under nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels ock* ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i krontal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 mom. här ovan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris, som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

Vid kontraktsårets utgång förefintligt lager av melass upptages i mellanhavandet mellan staten och bolaget till det för kontraktsåret av Kungl. Maj:ts fastställda försäljningspriset å melass. Staten garanterar bolaget att till sagda pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång överstiger ett till 2 500 ton beräknat normallager, därvid förutsättes, att avsättningen av sagda överskottslager genom statens försorg så ordnas, att den ej intränger på bolagets regelmässiga avsättning å den svenska marknaden.

4 mom. I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrs substans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvat:en och som betodlarna sålunda icke äro kontraktsevenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de socker rörelsens biprodukter, som redovisas, i sockerrörelsen.

5 mom. Under statens garanti må inräknas *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, *dels ock* å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapitalbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, vilket räntebelopp ej ingår bland de i 1 mom. ovan avsedda kostnaderna.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerrörelsens förmån som till dess belastning.

6 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omständighet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagens ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efterlämnande av driftens planmässighet och företagens rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet överhuvudtaget.

7 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens ga-

ranti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunder äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

5 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

6 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (statens sockernämnd).

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderliga för tillsynens utövande.

Vad i detta kontrakt sägs om nämnden skall, därest Kungl. Maj:t uppdrager åt annan statlig myndighet att ombesörja här avsedda uppgifter, gälla sagda myndighet.

7 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 4 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs. Att vissa tvistefrågor kunna hänskjutas till avgörande genom skiljemän, därom är bestämt i 4 § 2 mom. tredje stycket.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt meddelar Kungl. Maj:t närmare föreskrifter.

8 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

9 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 augusti 1947 till och med den 31 juli 1948 eller, i den mån det av vissa av bestämmelsernas avfattning uttryckligen framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag.

Allmänna uttalanden från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å s. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden (se ock sista stycket å s. 40 i prop. nr 243/1946).

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsättes, att mellan Kungl. Maj:t och bolaget här om ingånget avtal och därvid gjort förhandlingsuttalande fortfarande skola gälla.

3. Det har vid bestämmandet av det i 4 § 1 mom. avsedda beloppet av 18,43 öre förutsatts, *dels* att bolaget självt, utan vidare anspråk på staten, svarar för de ökade löneutgifter, som kunna uppstå under den tid, som återstår tills kontraktet 1947/48 utlöper, *dels ock* att beloppet 18,43 öre hänförs sig till s. k. skärpt krisraffinad.
